

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma

Sisällys

Johdanto	4
1 Paikallinen esiopetussuunnitelma	5
1.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	5
1.2. Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma	7
2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1. Järjestäminen ja velvoitteet Turussa	9
2.2. Arvoperusta	9
2.3. Oppimiskäsitys.....	11
2.4. Laaja-alainen osaaminen.....	11
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	14
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen	14
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	19
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa	20
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	22
4.1. Monipuoliset työtavat	22
4.2. Pedagoginen dokumentointi	22
4.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	23
4.4. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	24
4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	37
5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	38
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	38
5.2. Yhteistyö huoltajien kanssa	39
5.3. Yleinen tuki	40
5.4. Pedagoginen arvio ja tehostettu tuki	40
5.5. Pedagoginen selvitys ja erityinen tuki	42
5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	46
5.7. Esiopetuksesta kouluun	47
6 Oppilashuolto	48
6.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	49
6.2. Yhteisöllinen oppilashuolto	49
6.3. Yksilökohtainen oppilashuolto.....	50
6.4. Oppilashuoltosuunnitelmat.....	54

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma

Raportin tuottaja: Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuus

Taitto: Elina Nummela

Kansikuva: Maija Linnala

Julkaistu:

Johdanto

Tervetuloa lukemaan Turun kaupungin esiopetussuunnitelmaa! Esiopetusvuosi on tärkeä vuosi lapsen elämässä. Sen tarkoituksena on vahvistaa oppimisen iloa lapsen tarpeet huomioiden, lasta kuunnellen ja osallisuutta edistäen. Vahvistamalla oppimisen iloa, vahvistetaan myös kestäväällä tavalla hyvinvointia ja sitä kautta elinikäisen oppimisen edellytyksiä. Esiopetuksen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea erilaisin pedagogisin ratkaisuin. Toiminnan pedagogisena lähtökohtana on lapsilähtöisyys, toiminnallisuus ja leikki.

Turun kaupungin esiopetussuunnitelma pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2014 sekä perusopetuslain määräyksiin. Tämä suunnitelma yhdessä perusteiden kanssa ohjaa toimintaa turkulaisessa esiopetuksessa, mikä mahdollistaa sen yhdenvertaisen ja laadukkaan toteutumisen. Valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöjä ei paikallisessa suunnitelmassa ole toistettu kuin välttämättömin osin.

Esiopetussuunnitelman päivittäminen aloitettiin syksyllä 2020 ja siihen osallistui turun kaupungin alueella toimivien esiopetusyksiköiden henkilöstöä. Työryhmän jäseniä pyydettiin kommentoimaan ja arvioimaan vuoden 2018 paikallista esiopetussuunnitelmaa ja kirjamaan heränneitä muutosehdotuksia. Päivitystyö eteni näiden kommenttien pohjalta. Kaupungin esiopetussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa.

Nyt käyttöön otettava opetussuunnitelma poikkeaa aikaisemmasta joiltain osin. Suunnitelma on ajankohtainen ja tiivis versio ja se on helppo ottaa käyttöön arkipäivän tilanteisiin. Edellistä suunnitelmaa saa edelleen käyttää. Esiopetuksessa käytössä olevat ja suunnitelmassa esitellyt lomakkeet henkilökunnan käyttöön löytyvät Turun kaupungin dokumentinhallintajärjestelmästä eli DoTkusta ja Extranetistä. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytössä olevien lomakkeiden päivitystyö käynnistyy syksyllä 2021. Esiopetussuunnitelman toteuttaminen edellyttää meiltä kykyä omaksua uusia ajatuksia ja samalla löytää yhteinen pohja varmistaa annettavan esiopetuksen korkea laatu siten, että se toteutuu kaikilla, missä turkulaiset lapset saavat esiopetusta.

1 Paikallinen esiopetussuunnitelma

Tämä asiakirja ohjaa turkulaisten esiopetusta antavien yksiköiden toimintaa eikä erillisiä yksikkötason suunnitelmia tehdä. Yksiköissä laaditaan yksikön oppilashuoltosuunnitelma, jokaiselle lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelma sekä ryhmäkohtaiset esiopetussuunnitelmat.

Esiopetussuunnitelman hyväksyy Kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkielinen varhaiskasvatus- ja perusopetusjaosto. Turun esiopetussuunnitelma julkaistaan www.turku.fi/esiopetus -sivustolla.

Esiopetussuunnitelman liitteinä ovat tekstiä tukevat lomakkeet. Muut lomakkeet ja ohjeistukset löytyvät DotKusta (kunnallinen palveluntuottaja) ja Extranetistä (yksityinen palveluntuottaja).

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta ei toteuteta Turun kunnallisessa esiopetuksessa. Yksityisiltä palveluntuottajilta ostetussa esiopetuksessa erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvaa opetusta kuvataan kyseisen yksikön ryhmän varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmassa.

1.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa vähintään syksyllä ja keväällä. Syksyn keskustelun aikana kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Oppimissuunnitelma on jatkumo varhaiskasvatussuunnitelmalle ja siihen kirjataan yhdessä huoltajien kanssa sovitut tavoitteet esiopetusvuodelle. Mukana oppimissuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa ovat huoltajat ja varhaiskasvatuksen opettaja sekä lapsi soveltuvin osin. Laadinta perustuu lapsesta tehtyihin havaintoihin sekä lapsen kuulemista koskeviin dokumentteihin. On tärkeää, että lasta ohjataan ja opetetaan arvioimaan omaa oppimistaan. Keväällä arvioidaan oppimissuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista yhdessä lapsen kanssa.

Oppimissuunnitelmassa tarkennetaan lapsen vahvuuksia, tuen tarvetta ja tarpeeseen vastaamista: mitä tuetaan, miten tuetaan ja miksi – tavoitteet ja menetelmät kirjataan konkreettisesti oppimissuunnitelmaan. Jokaisella lapsella on omat vahvuutensa ja oppimistyylinsä – lapsi oppii kaikkien aistiensa avulla. On tärkeää vahvistaa lapsen oppimistyyliä ja ohjata ja opettaa häntä tunnistamaan ja kehittämään niitä erilaisissa oppimistilanteissa ja oppimisympäristöissä.

Mikäli lapsen kasvua ja oppimista arvioitaessa todetaan hänen tarvitsevan tukea usealla eri kasvun ja oppimisten osa-alueella, laaditaan oppimissuunnitelman perustaksi ja tuen tehostamiseksi pedagoginen arvio. Mahdollinen tehostettuun tukeen siirtyminen mietitään jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti. Tehostettuun tukeen siirretyn lapsen tilannetta tarkastellaan aina tarvittaessa sekä vielä toimenpidekeskustelussa huoltajien kanssa alkuvuodesta. Periaatteena on, että lapselle annetaan tukea heti, kun tuen tarve havaitaan. Vaikkei lapsi olisikaan tehostetussa tuessa, voidaan tarvittaessa järjestää uusi lapsen kasvua ja oppimista koskeva keskustelu. Kasvun ja oppimisen tukea sekä oppimissuunnitelman laadintaa tuen aikana käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Tiedonsiirto

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyy hänen mukanaan varhaiskasvatussuunnitelma, mikäli siinä olevat tiedot ovat esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä ja ajankohtaisia. Välttämättömiksi määritetään sellaiset tiedot, jotka toimijalla on oltava, jotta toiminta uudessa ryhmässä pystytään järjestämään lapsen tarpeiden ja edun mukaisesti. Jos tiedot eivät täytä näitä kriteerejä, tulee huoltajalta pyytää suostumus lapsen tietojen siirtämiseksi (Huoltajien kirjallinen suostumus tietojen luovuttamiseen ja käsittelyyn). Ehdot tietojen siirtymiselle ovat samat kunnalliselle ja yksityiselle palveluntuottajalle.

Tavoitteena on, että tarvittava tieto lapsen oppimiseen liittyen siirtyy kouluun oppimissuunnitelman välityksellä. Näin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään lapsen kasvun ja oppimisen tukena. Kaiken esiopetuksessa olevaa oppilasta koskevan tiedon saa siirtää perusopetukseen, jos huoltajat antavat siihen suostumuksen. Mikäli huoltajat eivät anna suostumustaan tiedon siirtämiseen, on mahdollista tehdä tietojen siirto perusopetuslain 40 § perusteella. Tällöin oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja tämän lain mukaisesti esiopetuksesta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot; joko omasta aloitteestaan tai vastaanottavan koulun pyynnöstä. Oppilaan huoltajan suostumuksella järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja voidaan pyytää myös muilta tahoilta.

Lapsikohtainen oppimissuunnitelma siirtyy kouluun tai uuteen esiopetuspaikkaan kunnallisten palveluntuottajien välillä sähköisessä järjestelmässä. Jos tiedonsiirron toisena osapuolena on yksityinen palveluntuottaja, siirtyy suunnitelma paperisena tai muuten sovitulla tavalla.

1.2. Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma

Ryhmän esiopetussuunnitelmaa laadittaessa tunnistetaan kunkin lapsiryhmän vahvuudet ja tarpeet. Ryhmäkohtainen suunnitelma suunnitellaan lasten oppimissuunnitelmien pohjalta. Suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja sitä voidaan muuttaa ryhmässä esiin nousevien tarpeiden mukaisesti.

Ryhmäsuunnitelma laaditaan toimintakauden alussa yhdessä huoltajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Ryhmäkohtainen vanhempainilta järjestetään toimintakauden alussa. Ryhmäkohtaisen vanhempainillan teemana on esiopetussuunnitelman avaaminen ja käsiteltäviä aiheita ovat mm. oppimiskäsitys, kiusaamisen ehkäisy, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, lääkehoitosuunnitelma, tuen prosessit ja menetelmät yleisellä tasolla, oppilas-huolto, eri yhteistyötahot sekä huoltajien osallisuus esiopetuksessa. Vanhempainillat järjestetään niin, että keskustelu mahdollistuu.

Lisäksi ryhmän esiopetussuunnitelmassa kuvataan, minkälaista toiminnallista yhteistyötä ryhmä tekee varhaiskasvatuksen ja nimetyn yhteistyökoulun kanssa sekä laaja-alaisen osaamisen alueiden tavoitteiden toteuttamista ja oppimisympäristöjen hyödyntämistä.

Toiminnan suunnittelu perustuu kehkeytyvään opetussuunnitelmaan, jossa keskeisenä ovat lasten ideoiden pohjalta syntyneet projektit. Oppimisprosessissa opetuksen sisällöt määräytyvät projektityöskentelyn aikana ja syntyvät vuorovaikutuksessa aikuisten, lasten ja kasvuympäristön kanssa¹. Suunnitelma täydentyy projektien edetessä ja sen sisältöjä voidaan toteuttaa rinnakkaisina niiden kestoa ja intensiteettiä vaihdellen. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on tuoda opetuksen sisällöt ja toiminta näkyväksi toimintavuoden aikana sekä lapsille että huoltajille.

¹ Lohiranta & Raatikainen 2019, 16; Helavaara Robertson, Kinos, Barbout, Pukk & Rosqvist 2015, 1817

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetusvuosi, kuten aikaisemmatkin vuodet varhaiskasvatuksessa, on tärkeä itsessään eikä sen tarkoituksena ole ainoastaan valmistaa lasta kouluun. Jokainen lapsi on yksilö ja täten myös hänen oppimispolkunsa on yksilöllinen. Esiopetuksen tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja, oppimistaitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksen tavoitteet on kuvattu laaja-alainen osaaminen –osion yhteydessä.

Toiminta turkulaisessa esiopetuksessa on lapsilähtöistä. Leikinomaisuus sekä toiminnallisuus pitävät yllä lapsen motivaatiota uuden oppimiseen. Toiminnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja tuetaan lasten luontaista uteliaisuutta. Lasten mielenkiinnon kohteet ohjaavat projektien valintaa ja projektit ohjaavat toimintaa. Uutta tietoa omaksutaan vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa liikkuen, leikkien, tutkien ja kokeen, pienryhmätoimintaa hyödyntäen. On tärkeää, että työtavat valikoituvat lapsilähtöisesti.

Esiopetuksen tavoitteet:

- lapsi omaksuu uutta tietoa, hänen muistinsa ja mielikuvituksensa kehittyy elämyksellisen oppimisen, oivaltamisen ja uuden löytämisen kautta
- lapsen kaikkinaiset yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät
- lapsi pystyy ilmaisemaan itseään sekä ymmärtämään muita
- lapsi oppii huolehtimaan itsestään sekä tavaroistaan
- ohjata lapsi tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja ja edesauttaa myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen
- harjoitella eri laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä
- lapsen erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taito kehittyy
- tukea lapsen luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia valmiuksia, tiedon hankintaa ja erilaisia oppimisstrategioita tietoteknisiä apuvälineitä käyttäen
- lapsen tietoteknisten taitojen lisääminen
- lapsi kohdataan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa, hänen ajatuksiaan kuullaan ja mietitään yhdessä, miten asiat voidaan toteuttaa

2.1. Järjestäminen ja veloitteet Turussa

Esiopetusta antavat yksiköt määritetään toimintakausittain. Esiopetuksen järjestämispaikoina ovat sekä kunnalliset että yksityiset päiväkodit. Joissakin esiopetusta järjestävissä yksiköissä esiopetusryhmät toimivat fyysisesti koulun yhteydessä. Uudet koulurakennukset suunnitellaan siten, että perusopetuksen lisäksi rakennuksiin tulee tiloja myös esiopetukselle ja varhaiskasvatukselle.

Lapsen esiopetuspaikka määräytyy oman lähikoulun perusteella. Sijoituspäätökseen voi hakea muutosta. Esiopetus kestää lukuvuoden ja siihen osallistutaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä lukuvuotena. Esiopetuksen toimintavuosi mukailee koulun toimintavuotta ja esiopetusta on tarjottava sinä aikana vähintään 700 tuntia. Lapsen esiopetuspaikkaa koskevat järjestelyt käynnistyvät alkuvuodesta.

Esiopetus on maksutonta ja velvoittavaa, eli siihen on osallistuttava säännöllisesti yksikössä määritellyn opetusajan puitteissa toimintavuoden aikana. Vaihtoehtoisesti vanhemman on huolehdittava, että lapsi osallistuu muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Pakottavista syistä (esim. sairaus) johtuvasta pidempiaikaisesta poissaolosta huoltajat keskustelevat esiopetusta antavan yksikön johtajan kanssa ja lapsen paluuta esiopetukseen tuetaan.

Vuorohoidossa olevien lasten esiopetus toteutetaan kunkin vuorohoitoyksikön esiopetusikäisten lasten hoitoajat huomioiden. Lasten hoitopäivistä ei saa muodostua liian pitkiä ja lapsella tulee olla riittävästi vapaapäiviä. Yksilöllisiä suunnitelmia esiopetuksen toteuttamiseksi tehdään silloin, kun lapsen hoitoajat painottuvat viikonloppuihin tai iltoihin.

2.2. Arvoperusta

Esiopetuksen arvot pohjautuvat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustaan sekä Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden² arvoihin. Pohjana on ajatus lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä sekä siitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas. Lapsella on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, joka toteutuu hyväksyvässä, turvallisessa, kannustavassa ja positiivisessa ilmapiirissä.

Yhteistyö huoltajien ja henkilöstön välillä on tärkeää lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Kestävän elämäntavan periaatteet toteutuvat jatkumona varhaiskasvatuksesta. Alla kuvataan esiopetuksen arvot.

² Turun sivistystoimiala 1.6.2021 alkaen kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuus

Asiakaslähtöisyys

- lapsi henkilökohtaisine tarpeineen on toiminnan keskiössä
- yksilötasolla toimintaa ohjaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, jonka laatimisessa huoltajien osallistuminen toteutuu kasvatuskumppanuudessa
- jokainen lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen tukea

Osaaminen ja luovuus

- osaamisen perustana ovat henkilöstön monipuoliset ja erilaiset koulutustaustat, henkilökohtaiset vahvuudet sekä ammattitaito, jota päivitetään täydennyskoulutuksen avulla
- osaaminen ja kehittyminen toteutuvat positiivisessa, kannustavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä, joka mahdollistaa myös uuden kokeilemisen

Vastuullisuus

- henkilöstön mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sekä työhön että toimintamalleihin sitoutumiseen lisää vastuullisuutta suhteessa lapsiin ja huoltajiin
- henkilöstöllä on ammatillinen vastuu perustehtävän toteutumisesta ja turvallisen toimintaympäristön luomisesta sekä tarvittavasta tiedottamisesta
- toiminnassa huomioidaan sosiaalinen, kulttuurinen, ekologinen ja taloudellinen vastuu, joihin myös lapsia ohjataan

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

- toiminnassa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet
- kaikilla lapsilla on tasa-arvoinen oikeus esiopetukseen
- tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus sisältävät toisten kunnioittamisen, hyväksymisen ja kuulemisen yksilöinä, joilla on erilaiset taustat
- oikeudenmukaisuus ilmenee jatkuvana oikean ja väärän punnitsemisena

Kansainvälisyys

- lähtökohtana on omien arvojen, kulttuurin, perinteen ja juurien tunteminen
- asiakasperheiden osallistuminen toimintaan ja eri tapahtumiin lisää osallisuutta eri tasoilla ja vuorovaikutteisesti
- kunnioittava, suvaitseva ja avoin suhtautuminen perheiden erilaisia uskontoja ja kulttuureja kohtaan

2.3. Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitys turkulaisessa esiopetuksessa pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Lapsi nähdään aktiivisena oppijana, joka omaksuu uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Oppimisen lähtökohtana on lapsen aiemmat kokemukset ja osaaminen, joten on tärkeää, että opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Oppimistilanteissa, toiminnassa ja vuorovaikutustilanteissa huomioidaan erilaiset oppimistyylit: toiset oppivat kuulemalla, toiset toimimalla, toiset lukemalla ja kirjoittamalla, toiset keskustelemalla.

Toiminnassa lasta pyritään kannustamaan itseohjautuvuuteen, oppimaan oppimiseen, vuorovaikutukseen ja yhteistoiminnallisuuteen. Jotta edellä mainittuja taitoja pystyy harjoittamaan, täytyy oppia arvioimaan omaa työskentelyään suhteessa omiin tavoitteisiin. Aikuisella on tärkeä rooli taitojen harjoittamisessa sekä lasten ohjaamisessa itsearviointiin pariin. Esimerkiksi pienryhmätoiminta tai parityöskentely auttavat lasta arvioimaan omaa toimintaansa suhteessa toisiin. Monenlaisten projektien ja ongelmien kanssa työskentely edistää asiayhteyksien ja syy-seuraussuhteiden hahmottamista, jolloin myös uusien asioiden yhdistäminen jo olemassa oleviin tietoihin mahdollistuu. Tavoitteena on, että uusien tietojen oppiminen herättää lapsessa halun oppia lisää.

2.4. Laaja-alainen osaaminen

Ajattelu ja oppiminen

Tavoitteena on, että lapsi omaksuu uutta tietoa, hänen muistinsa ja mielikuvituksensa kehittyvät elämyksellisen oppimisen, oivaltamisen ja uuden löytämisen kautta. Aikuisen ohjauksessa ja muiden kanssa vuorovaikutteisesti toimiessa lapsen ajattelutaidot kehittyvät ja hän pystyy myös paremmin havaitsemaan edistymistään ja omaa oppimistaan. Mahdollisuus kokeilemiseen ja kysymysten esittämiseen myös asioita kyseenalaistamalla edesauttavat tiedon jäsentämistä ja uuden tiedon luomista. Positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä luottamus omaan osaamiseen vahvistuu. Esiopetuksessa lasten ajattelu- ja päättelytaitoja sekä muistin toimintaa tuetaan esimerkiksi yhteisillä keskusteluilla, peleillä, saduilla, loruilla sekä toiminnan dokumentoinnilla. Samalla saadaan tietoa lapsen muistin kehityksestä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Tavoitteena on, että lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ja hän pystyy ilmaisemaan itseään sekä ymmärtämään muita. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja suvaitsevaan kulttuuriseen kohtaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen on myös hyvä pohja ongelmatilanteiden ratkaisemisen taidon kehittymiselle.

Mahdollisuus tutustua lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen edesauttaa omaa ja muiden perinteiden ja tapojen kunnioittamista. Turun kaupunki oppimisympäristönä tarjoaa hyvät edellytykset kulttuurisen osaamisen kehittämiseen historiallisine kohteineen. Yhteistyö vapaa-ajan palvelukokonaisuuden kanssa mahdollistaa tutustumisen monipuoliseen kulttuuritarjontaan.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Tavoitteena on, että lapsi oppii huolehtimaan itsestään ja tavaroistaan. Terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat ovat yhteydessä myös liikenteessä liikkumiseen ja liikenneturvallisuuteen. Hyvinvoinnin näkökulmaa toteutetaan arjen keskusteluissa, päivittäisessä ruokakasvatuksessa sekä huolehtimalla riittävästä liikkumisesta ja levosta. Tavoitteena on ohjata lapsi tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja ja edesauttaa myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden turvallista käyttöä.

Lasten tunne- ja turvataitojen kehitystä tuetaan osana esiopetusta. Tunnetaitojen kehitys lähtee siitä, että lapsi oppii tunnistamaan, nimeämään ja hallitsemaan omia tunteitaan. Tunnetaitojen kehittyminen auttaa lasta tunnistamaan toisten tunteita, jolloin vuorovaikutuksen laatu paranee. Esiopetuksessa näitä taitoja harjoitellaan monipuolisesti.

Turvataidot sisältävät taitoja puolustaa omia rajojaan ja tuntea omaa kehoaan, mikä edistää myös muiden kunnioittamista. Taidot antavat valmiuksia suojella itseä mm. väkivallan, häirinnän tai kiusaamisen tilanteissa. Turvataidot edistävät terveen itsetunnon rakentamista. Turvataitokasvatusta toteutetaan eri tavoin ja eri materiaaleja hyödyntäen. Kiusaamisen ehkäisy ja digiturvataitojen opetus ovat osa turvataitokasvatusta. Lasten tunne- ja turvataidot tukevat toisiaan.

Monilukutaito

Tavoitteena on, että lapsen erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taito kehittyy. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaito sisältää erilaisia lu-

kutaitoja. Tutustuessaan erilaisiin teksteihin (kirjoitettu, puhuttu, audiovisuaalinen ja digitaalinen) lapsi omaksuu laajan tekstikäsitteilyä. Näin lapsen maailma avartuu, jäsentyy ja se saa uusia merkityksiä. Toiminnassa hyödynnettäviä keinoja ovat esimerkiksi elokuvat, musiikki, lorut ja kirjat sekä sisällön tuottaminen itse. Aikuisen antama malli sekä rikas tekstiympäristö kehittävät lapsen monilukutaitoa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tavoitteena on tukea lapsen kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia valmiuksia, tiedon hankintaa ja erilaisia oppimisstrategioita tietoteknisiä apuvälineitä käyttäen. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan tieto- ja viestintäteknologian turvallisia, monipuolisia ja ergonomisia käyttötaitoja sekä medialukutaitoa.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin ja edistetään niiden oikeanlaista ja tarkoituksenmukaista käyttöä. Ikätasolle sopivat media- ja tietotekniset taidot ovat osa ilmiöpohjaista oppimista. Tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvien tavoitteiden asettelu kohdistuu esiopetuksessa kasvattajaan. Teknologiasivistyksellistä näkökulmaa kunnallisessa esiopetuksessa toteutetaan Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden TVT –strategian mukaisesti.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Tavoitteena on, että lapsi kohdataan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa, hänen ajatuksiinsa kuullaan ja mietitään yhdessä asioiden toteuttamista. Lasten oikeuksista kerrotaan lapsille ja heidän mielipiteitään arvostetaan. Tämä lisää heidän osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Ryhmän kanssa keskustellaan ja neuvottelutaitoja ja mielipiteiden ilmaisua harjoitellaan esimerkiksi pitämällä lasten omia kokouksia. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa. Kun lapsen työtä, tekemisiä, ajatuksia ja olemista arvostetaan, lisääntyy hänen tunteensa tärkeydestä ja ryhmään kuulumisesta.

Laaja-alaisen osaamisen arviointi

Suunnitelmat laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteuttamisesta kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan. Laaja-alaisen osaamisen alueiden toteutumisen arviointi on jatkuvaa ja arvioinnissa hyödynnetään erilaisia arvioinnin tapoja. Arviointia toteutetaan mm. ryhmän esiopetussuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä henkilökunnan oman työn reflektointina. Lapsen näkökulmasta arviointia toteutetaan jatkuvasti lapsia havainnoimalla ja lasten kanssa keskustellen. Tukena voidaan käyttää lapsen haastattelulomaketta. Tavoitteiden toteutumista seurataan mm. ohjaamalla lapsi itsearviointiin pariin sekä keräämään haluamiaan töitä kasvun kansioon. Tällöin lapsi pystyy itsekin helposti havaitsemaan edistymistään.

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on yhteinen tapa toimia. Se näkyy vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kokemaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia. Toimintakulttuuri määrittyy esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden, arvojen, oppimiskäsityksen sekä esiopetuksen tavoitteiden pohjalta.

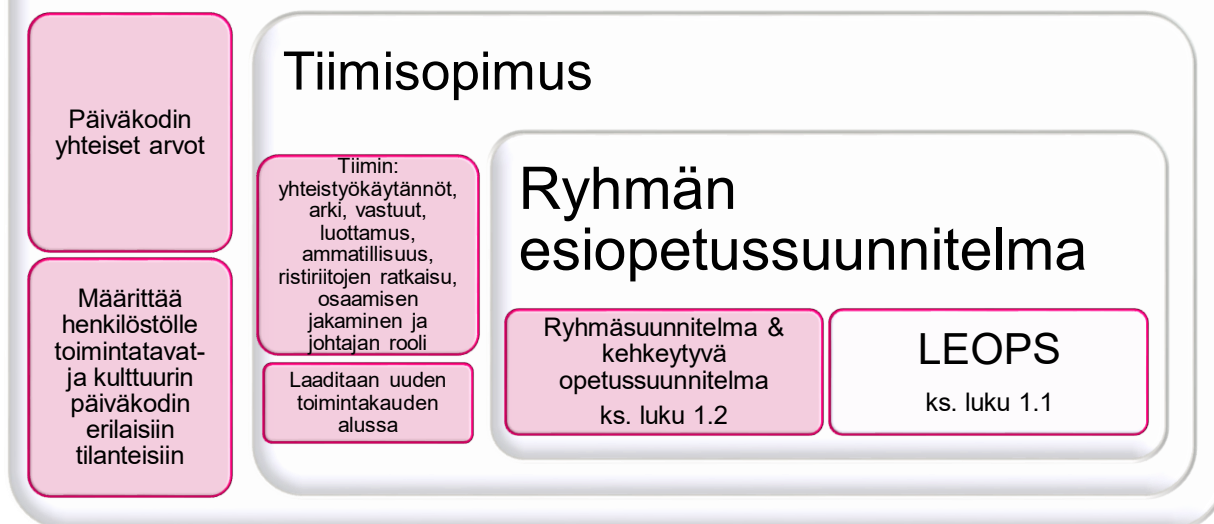
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on, että kaikki esiopetuksessa työskentelevät tiedostavat oman toimintansa merkityksen ja sen, miten eri tavat toimia siirtyvät mallina lapsille. Jokainen lapsi huomioidaan omanlaisena persoonanaan ja yhteinen kokeileminen ja yrittäminen nähdään positiivisena voimavarana. Esiopetusikäinen lapsi oppii leikin ja toiminnan kautta. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat tässä luvussa esiteltävät periaatteet.

Toimintakulttuurin kehittämiseen varataan yhteistä aikaa ja sitä johdetaan varhaiskasvatuksen palvelusopimuksen mukaisesti. Esiopetuksen henkilöstölle järjestetään yhteisiä koulutuksia tai tilaisuuksia, joissa on mahdollisuus alueellisesti kehittää toimivia yhteistyökäytäntöjä. Yhteiset tilaisuudet lisäävät toisten työn ymmärtämistä ja mahdollisuutta keskustella yhteisistä käytännöistä. Koulutuksista ja tilaisuuksista tiedotetaan henkilöstöä alueellisten yhteyshenkilöiden välityksellä.

Toimintakulttuuria arvioidaan ryhmä- ja yksikkötasolla jatkuvasti toimintakauden aikana ja kaupunkitasolla toimintakauden lopussa yleisen arvioinnin yhteydessä. Toimintakulttuurin kehittämistä edesauttavat kasvattajayhteisösopimus (liite 2) ja tiimisopimus (liite 3) sekä niiden arviointi. Alla oleva kuva 1 selventää esiopetuksessa laadittavien suunnitelmien ja sopimusten sisältöjä ja suhdetta. Näiden toimintamallien tarkoituksena on edistää hyvinvoivan toimintakulttuurin muotoutumista.

Kasvattajayhteisösopimus

Kuva 1: Turkulaisessa esiopetuksessa laadittavat suunnitelmat ja sopimukset ja niiden väliset suhteet

3.1.1. Kaikille yhteinen esiopetus ja tasa-arvokasvatus

Toimintakulttuurin on tuettava jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Tasa-arvotyöskentely koskee läpäisevästi kaikkia varhaiskasvatuksen alueita: lasten kohtelua, lasten huoltajia, ympäristöä ja esimerkiksi rajojen asettamista. Lapsille tulee taata samanlaiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet. Aikuinen ei määrittele lapselle valmiiksi perinteisiä roolimalleja. Lapsia ohjataan leikkeihin esimerkiksi toiminnan, iän ja kehitystason mukaan. Kieli, etnisyys, katsomus, vammaisuus tai sukupuoli eivät ole leikkiin ohjaavia tekijöitä. Lasten erilaisuus ja kulttuurierot tulee huomioida ryhmän ohjaamisessa avoimesti, rehellisesti ja ammatillisesti. Henkilökunnan omien asenteiden tunnistaminen on edellytys ammattimaiselle toiminnalle.

Yksiköissä laaditaan vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvityksen yksikön tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi ja arvion aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.³ Yhdenvertaisuussuunnitelma on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden

³ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a § (1329/2014)

edistämiseksi. Yksikön suunnitelman avulla arvioidaan yhdenvertaisuuden toteutumista ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.⁴

3.1.2. Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisöissä toimivien oppimista ja se kannustaa mielipiteiden ilmaisuun, kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii erehtymisen. Taitoa havaita asioiden positiivisia puolia tuetaan. Hyvä vuorovaikutus ja myönteinen ilmapiiri tukevat lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä.

Oppimisprosessin aikana aikuisen tulee olla läsnä, tukea lasta ja tarvittaessa ohjata oppimista eteenpäin. Prosessi on tärkeämpi kuin lopputulos ja jokaisen lapsen tuotosta tulee kunnioittaa. Oppimisympäristön merkitys on suuri ja sen rakentaminen ja muuntelu yhdessä lasten kanssa on osa prosessia. Aikuinen ei anna aina valmiita vastauksia vaan antaa lapselle mahdollisuuden oivaltaa itse. Hyvän ja rakentavan palautteen antaminen on tärkeää. Onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen itsetuntoa ja lapsi uskaltautuu tekemään aloitteita, kokeilemaan ja erehtymään.

Leikki on lapselle luontainen tapa olla, elää ja hahmottaa maailmaa. Leikillä ja yhteisellä tekemisellä on keskeinen merkitys uusien taitojen opettelussa. Leikillä on merkittävä pedagoginen tehtävä, sillä se edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuottaen lapselle iloa ja mielihyvää. Samalla kehittyvät lapsen ajattelu, kieli, mielikuviutus ja käsitys itsestä ja muista. Leikin yhteydessä harjoitellaan tunteiden säätelyä ja hallintaa, ryhmässä toimimista ja ristiriitatilanteista selviämistä. Leikkiä eri muodoissa hyödynnetään esiopetuksessa monipuolisesti.

Aikuinen innostaa ja kannattelee toiminnallaan leikkiä edistäen lasten oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta. Aikuinen voi olla joko mukana leikissä tai ohjata sitä ulkopuolelta. Aikuinen havainnoi leikkiä sen mahdollistajana tukien leikin rikasta toteutumista. Aikuisen havainnot lapsen leikistä ovat tärkeitä. Leikki tulee nähdä monimuotoisena ja sillä on oltava tilaa kehittyä ja muuttua myös fyysisen ympäristön suhteen. Leikkiympäristö rakennetaan houkuttelevaksi ja esteettiseksi ja sitä muunnellaan lasten kiinnostuksen kohteita ja esiopetuksen toimintasisältöjä tukevaksi.

Aikuisen tulee tiedostaa pitkäkestoisen leikin merkitys lapsen mielikuviutuksen ja ajattelun kehittäjänä. Pitkäkestoisella leikillä ei tarkoiteta välttämättä ajallisesti pitkää aikaa, vaan että leikki elää ja kehittyy lapsen mielessä ja se voi jatkua myös eri päivinä ja eri tilanteissa. Pitkäkestoisessa leikissä lapsi viihtyy ja hän keskittyy tekemiseensä. Pitkäkestoinen leikki saattaa alkaa esimerkiksi leikkiympäristön rakentamisella ja jatkua sitten itse

⁴ Yhdenvertaisuuslaki 6 § (1325/2014)

leikkinä. Mahdollistamalla pitkäkestoinen leikki lapset pystyvät kehittämään keksimäänsä leikkiä eteenpäin.

3.1.3. Osallisuus esiopetuksessa

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita huomioidaan toiminnassa. Hänen tehtävänä on myös tukea lapsen kehittymistä mahdollistamalla ja osoittamalla onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset osallistumismahdollisuudet lisäävät lasten tunnetta siitä, että myös heidän mielipiteillään on merkitystä. Lapsia ohjataan aktiivisesti arvioimaan omaa osaamistaan ja kehitystään läpi vuoden.

Lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus luovat perustan esiopetuksen pedagogiselle toiminnalle ja kehkeytyvän opetussuunnitelman toteutumiselle. Lasten osallisuus todentuu mm. pedagogisen dokumentoinnin kautta sekä pienryhmätoiminnassa, joka lisää luontevalla tavalla lasten osallisuutta korostaen lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja vuorovaikutusta aikuisen kanssa.

Lasten osallisuutta voidaan tarkastella mm. seuraavien näkökulmien kautta.

Lasta havainnoimalla saadaan tietoa hänen kiinnostuksen kohteistaan ja taidoistaan toimia ryhmässä ja erilaisissa tilanteissa. Lapsen vaikutusmahdollisuuksia lisätään huomioimalla hänen ideoitaan projektien teemoina ja mahdollistamalla osallistuminen erilaisiin raateihin, joissa mietitään yhteisiä pelisääntöjä tai mahdollisia tarvikkehankintoja. Lapsen ottaminen mukaan erilaisiin työtehtäviin lisää lapsen osallisuutta ja itse tekemällä lapsi myös oppii uusia asioita. Kokemus omasta osallisuudesta lisää tunnetta omasta tärkeydestä ja vaikuttaa myös oppimismotivaatioon. Lasten toimijuus ilmenee aloitteellisuutena, osallisuutena, kykyinä esittää mielipiteitä, taitoina pyytää apua ja luoda uusia ideoita sekä ajatuksia. Lapsen on mahdollista tuntee, että hän voi itse vaikuttaa oppimisympäristöönsä sekä omaan oppimiseensa.

Huoltajille järjestetään mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua eri tavoin esiopetusryhmien toimintaan. Osallistuminen toteutuu esimerkiksi erilaisten projektien yhteydessä. Sujuva yhteistyö huoltajien kanssa turvaa lapsen oppimispolkua ja hyvinvointia.

3.1.4. Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksen toiminnassa näkyy keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittäminen toisia ja ympäristöä kohtaan. Lasten kanssa työskentelevän aikuisen on tärkeää tiedostaa, että hänen tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille.

Esiopetuksessa lapsi nähdään osaavana ja taitavana, hänen hyvää käytöstään vahvistetaan ja onnistumisen kokemuksia mahdollistetaan. Toiminnalla edistetään lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista ja toisten huomioon ottamista, myös ristiriitatilanteissa. Lapsen tunnetaitoja tuetaan rohkaisemalla ja ohjaamalla lapsia tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveellisiin elintapoihin ja ohjataan lasta liikkumaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona. Esiopetuspäivän aikana lapselle mahdollistetaan myös rauhoittuminen. Terveellisen ravinnon, levon ja fyysisen rasituksen toteutuminen ovat aikuisen vastuulla ja niihin kiinnitetään myös lapsen oma huomio.

Kiusaamisen ehkäisy

Turkulaisen esiopetuksen lähtökohtana on, ettei kiusaamista pääse syntymään. Jotta tietoisuus kiusaamisilmiöstä esiopetuksessa lisääntyy, yksiköissä laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Yksikön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman tavoitteena on edistää kiusaamista ehkäisevän työn johdonmukaista toteutumista yksiköissä. Suunnitelma laaditaan yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, jolloin jäsenet sitoutuvat ja motivoituvat paremmin tehtävään työhön ja ovat tietoisia yhteisistä toimintamalleista. Suunnitelman yksikkökohtainen laatiminen mahdollistaa toteutuneen toiminnan arvioinnin.

Kiusaamisen ehkäisytyössä aikuisten on tiedostettava kiusaaminen ilmiönä sekä sen erilaiset ilmenemismuodot. Kiusaaminen on usein ryhmäilmiö, jolloin ryhmän jäsenet vahvistavat toimintaa tai lopettavat sen. Kuvassa 2 kuvataan päiväkodissa ilmeneviä kiusaamisen erilaisia tapoja ja muotoja.

Fyysinen kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Psyykkinen kiusaaminen
<ul style="list-style-type: none">• Lyöminen• Potkiminen• Kamppaaminen• Esteenä oleminen• Vaatteiden repiminen• Nipistely• Kivien ja hiekan heittäminen• Leikkien sotkeminen	<ul style="list-style-type: none">• Haukkuminen• Nimittely• Härnäminen• Lällättäminen• Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi• Selän takana puhuminen	<ul style="list-style-type: none">• Uhkailu• Manipulointi• Kiristäminen• Ilveily, ilmeily• Poissulkeminen• Leikin sääntöjen muuttaminen• Selän takana puhuminen• Puhumatta jättäminen

Kuva 2: Päiväkodissa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat (Kirves & Stoor-Grenner 2010)

Aikuisten yhdessä sovitut toimintatavat kiusaamistilanteisiin ovat ensisijaisia kiusaamisen lopettamiseksi ja ehkäisemiseksi. Lasten toiminnan, kuten leikin, havainnoiminen auttaa aikuista havaitsemaan lasten välisten tilanteiden etenemistä ja kiusaamista. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta sopiviin vuorovaikutustapoihin sekä vahvistaa lapsen hyvää käytöstä. Kiusaamistilanteissa aikuinen on vastuussa tilanteiden ratkaisemisesta. Tilanteissa toimitaan tapauskohtaisesti, mutta kuitenkin siten, että kiusaaja ymmärtää tehneensä väärin ja että kiusaaminen käsitellään asianosaisten kesken. Kiusaamistilanteissa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Esiopetuksen ilmapiirin on tuettava toimintamallia, jossa lapsen on hyväksyttävää kertoa havaitsemastaan ja kokemastaan kiusaamisesta.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjä voidaan tarkastella fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan sisä- ja ulkotiloja, joita hyödynnetään monipuolisesti oppimisympäristöinä. Pedagogiikalla on keskeinen merkitys siinä, kuinka oppimisympäristöjä käytetään kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena. Mahdollisuuksien mukaan oppimisympäristöissä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Esiopetusyksikön ympäristö ja lähiluonto, kuten puistot ja metsät, mahdollistavat lapsille leikin, liikkumisen, kokemisen ja tutkimisen. Toiminnallisen oppimisen periaatteiden mukaisesti ympäröivässä luonnossa ja piha-alueilla edistetään lasten fyysistä aktiivisuutta ja toteutetaan oppimisen tavoitteita. Toiminta on lapsilähtöistä ja siinä leikki on keskeisessä roolissa.

Turun historiallisesti ja kulttuurisesti rikas ympäristö avaa mahdollisuuden esiopetuksen oppimisympäristön laajentamiseen. Museot, konserttisali, kirjastot, puistot ja kulttuuritoimen järjestämä toiminta (esim. Seikkailupuistossa) luovat mahdollisuuksia monipuoliseen kulttuuriin tutustumiseen.

Hyväksyvä, luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri esiopetuksessa tukee lapsen myönteistä itsetuntoa ja minäkuvaa sekä edistää erilaisuuden hyväksymistä. Aikuisella on tärkeä rooli turvallisen **psyykkisen** ympäristön luomisessa. Tunne- ja turvataitokasvatus vahvistavat lasten psyykkistä hyvinvointia ja taitoja harjoitellaan arjen tilanteissa. Aikuinen on vuorovaikutustilanteissa aidosti läsnä ja kiinnostunut lapsesta ja hänen tekemisistään.

Sosiaalisen ympäristön luo yhteisön jäsenten välinen vuorovaikutus. Sosiaalisesti turvallinen ja salliva oppimisympäristö mahdollistaa lasten jatkuvan vuorovaikutustaitojen kehityksen sekä sen, että lapsi kokee voivansa tehdä vuorovaikutusaloitteita ja toimia osallisena ryhmässä. Aikuisen tehtävänä on haastaa lapsen havainnointia erilaisin kysymyksin ja

myös vastata lapsen kysymyksiin vuorovaikutukseen kannustaen. Lasten pohdinta saattaa olla alkusysäys pidemmälle projektille, jossa lapset ja aikuiset oppivat yhdessä.

Oppimisympäristöjä kuvataan ryhmän esiopetussuunnitelmassa ja niitä arvioidaan jatkuvasti esimerkiksi tiimipalaverissa. Ryhmätasolla arvioidaan psyykkisen, kognitiivisen, emotionaalisen, fyysisen ja sosiaalisen oppimisympäristön näkökulmaa mm. yleisen tuen lomakkeessa. Arvioinnin tavoitteena on tarkastella ympäristöjä lasten mielenkiinnon herättäjinä, oppimisen tukena sekä turvallisuuden näkökulmista. Jokaisessa päiväkodissa on voimassa oleva pelastus- ja turvallisuussuunnitelma, joka edistää fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta. Psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön turvallisuus huomioidaan mm. kasvattajayhteisösopimuksessa, tiimisopimuksessa ja kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmassa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa

3.3.1. Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on jatkuvaa ja se perustuu luottamukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Yhteistyön tavoitteena on lisätä tietoa lapsen kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista sekä kasvuympäristöistä. Saatua tietoa mahdollistaa esiopetuksen toiminnan monipuolisen suunnittelun. Yhteistyö tukee näin osaltaan lapsen oppimista ja hyvinvointia.

Ryhmäkohtainen vanhempainilta järjestetään toimintakauden alussa. Toimintakauden aikana huoltajiin pidetään tiiviisti yhteyttä ja huoltajia kannustetaan aktiiviseen yhteydenpitoon.

Huoltajille ja lapsille järjestetään mahdollisuus tutustua tulevaan esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen alkua. Lisäksi huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään.

Huoltajat täyttävät lapsen 6-vuotisneuvolalomakkeen, jonka jälkeen esiopetuksen henkilökunta täydentää oman arvionsa lomakkeeseen. Mikäli huoltajat ja henkilökunta ovat asioista selkeästi eri mieltä, keskustellaan, mistä erilaiset näkökulmat johtuvat. Huoltajat toimittavat lomakkeen neuvolaan.

Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä arvioidaan lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laadinnan ja päivityksen yhteydessä. Huoltajilla on mahdollisuus vastata asiakaskyselyyn marras-joulukuussa ja esiopetuksen arviointikyselyyn kevään lopulla.

3.3.2. Yhteistyö koulun kanssa ja siirtymävaihe

Yhteistyötä tehdään esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa määriteltyjen yhteistyötahojen kesken. Tavoitteena on, että jokainen lapsi tutustuu kouluympäristöön huolimatta siitä, missä koulussa hän aloittaa koulunkäynnin. Jokainen lapsi pääsee käymään koulussa vähintään kaksi kertaa keväällä toteutettavan tutustumispäivän lisäksi. Yhteisiä toimintamalleja esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä ovat esimerkiksi liikuntatapahtumat, teatteriretket, luistelut, vierailut sekä kummiluokkatoiminta.

Tarkemmat kuvaukset esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan, jossa myös arvioidaan siirtymävaiheen toteutumista. Aikataulujen täsmennykset voidaan tarkistaa vuosittain vuosikellosta, jossa kuvataan lisäksi yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä. Esiopetuksesta vastaava palvelupäällikkö vastaa vuosikellon päivittämisestä ja se tarkastetaan jokaisen toimintakauden alussa. Vuosikello sisältää myös nivelvaiheen pedagogisten asiakirjojen siirtymisen aikataulun.

Siirtymävaiheen tiedonsiirto toteutetaan lain määrittämällä tavalla, joka on kuvattu luvussa 1.1. Siirtymävaihetta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen arvioidaan ryhmän esiopetussuunnitelmassa. Kaupunkitasolla siirtymävaihetta esiopetuksesta kouluun arvioidaan vuosittain huhti-toukokuussa kyselyn avulla. Kyselyn tulokset käsitellään yhteistyötahojen kesken arviointipäivässä esiopetusvuoden päätyttyä. Arvioinnin perusteella prosessia muutetaan tarvittaessa.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

4.1. Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa hyödynnetään lasten tarpeista nousevia, monenlaisia toiminnallisia työtapoja. Toiminta kehittää lasten ajattelutaitoja, tiedon omaksumisen ja jakamisen taitoja sekä käsitystä syy-seuraussuhteista. Työtapojen valinnassa huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet, esiopetussuunnitelman tavoitteet sekä meneillään olevat projektit. Tämä edellyttää lasten havainnointia, yhteistyötä huoltajien kanssa sekä tietoa lasten oppimissuunnitelmiin kirjatusta tavoitteista.

Esiopetuksessa keskipisteenä on lapsi; aikuisen rooli on toimia oppimisprosessin tukijana ja mahdollistajana. Oppiminen perustuu yhdessä tekemiseen ja vuorovaikutukseen, mikä kehittää lasten sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Lapsille mahdollistetaan myös itsenäisten tehtävien tekeminen. Toiminnallista oppimista toteutetaan esimerkiksi roolileikkien, draaman ja erilaisten ongelmanratkaisutehtävien muodoissa. Leikki edistää lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista. Sekä rakennettua ympäristöä että luontoa hyödynnetään osana toimintaa, mikä mahdollistaa tutkimisen, liikkumisen ja niiden kautta oppimisen.

Aikuisen työn avuksi on laadittu muistilista monipuolisten työtapojen varmistamiseksi. Monipuoliset työtavat -muistilistaa hyödyntämällä voidaan arjessa ja eri projekteissa tarkastella, että asioita on käsitelty mahdollisimman kattavasti.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä esiopetuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Menetelmän tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Menetelmä perustuu lapsilähtöisyyteen, jossa huomioidaan lasten tuottamat aloitteet, ajatukset ja ideat.

Työmenetelmän perustana on jatkuva toiminnan dokumentointi, jossa ryhmän toiminnan sisällöt sekä lasten ajattelu, toiminta, oppiminen ja kehitys tuodaan näkyväksi ja ymmärrettäväksi henkilökunnan ja lasten toimesta. Dokumentointi on muistojen tallettamista esimerkiksi valokuvien, kasvun kansioiden, viikkokirjeiden, lasten piirustusten ja aikaansaannosten sekä aikuisten muistiinpanojen muodoissa. Dokumentointia voidaan toteuttaa kohdistettuna koko ryhmään tai yksittäiseen lapseen.

Pedagoginen dokumentointi vahvistaa vuoropuhelua lasten kanssa ja lasten välillä. Kokeusten yhteinen pohdinta edistää lasten osallisuutta ja aikuinen saa tärkeää tietoa lapselle merkityksellisistä asioista. Dokumentointi varmistaa tiedonkulun huoltajille kuvaten heille

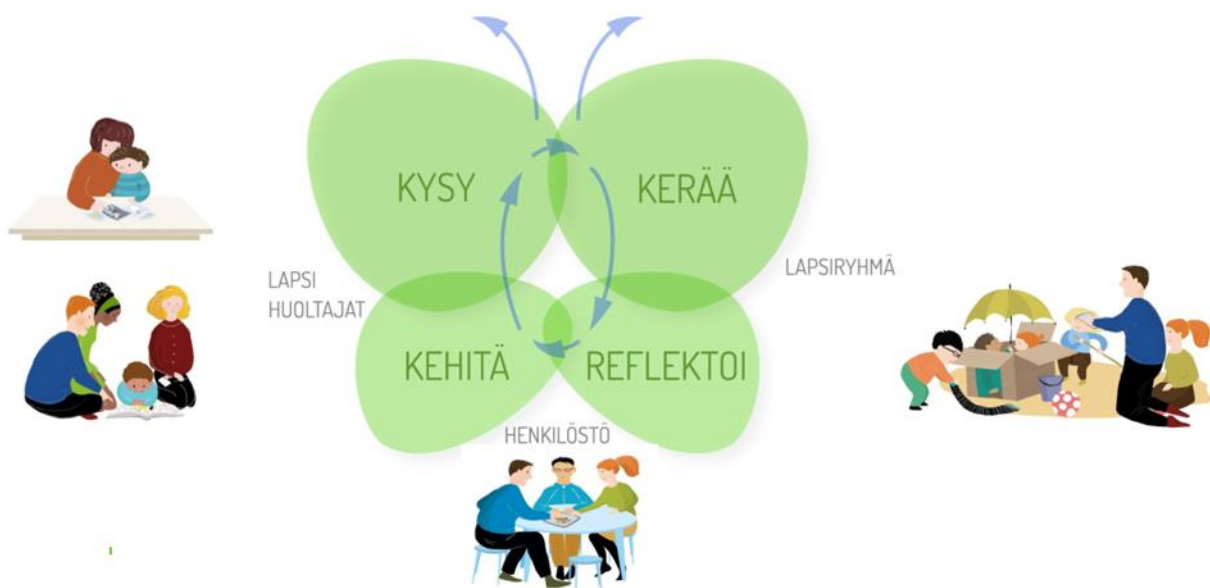
lapsiryhmän toimintaa ja pedagogisia sisältöjä ja osallistaen heitä toiminnan arviointiin. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa esiopetuksen toteutuneen toiminnan vertaamisen tavoitteisiin, toimintakulttuurin kokonaisvaltaisen kehittämisen sekä kasvattajien ammatillisen oppimisen.

4.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Esiopetuksessa arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan jokaisen lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat. Arvioinnin onnistumista voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, miten oikea-aikaisesti lapselle on pystytty tukea antamaan. Tällöin esimerkiksi esiopetuksessa tehostetussa tuessa olleet lapset voivat mahdollisesti aloittaa perusopetuksen yleisen tuen oppilaina.

Lapsen näkökulmasta arvioinnin tavoite on, että lapsi saa kehittyäkseen tarvitsemansa tuen. On tärkeää, että tarvittava tieto lapsen oppimiseen liittyen siirtyy perusopetukseen oppimissuunnitelman ja neuvolaan neuvolalomakkeen välityksellä, jolloin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään lapsen kehityksen tukena sekä tukitoimia suunniteltaessa.

Esiopetuksessa arviointia toteutetaan jatkuvasti osana aikuisten ja lasten toimintaa. Lasta kannustetaan arvioimaan omaa työskentelyään ja häntä ohjataan siihen erilaisin kysymyksin. Lapsen itsearviointia voidaan toteuttaa erilaisia menetelmiä ja lomakkeita hyödyntäen. Itsearviointilomake täytetään yhdessä lapsen kanssa alkusyksystä ja esiopetuksen loppuvaiheessa. Esiopetuksen alkaessa lasta haastatellaan ja hänen toiveitaan oppimisen suhteen kirjataan ylös. Näihin toiveisiin palataan esiopetusvuoden aikana. Lapsi arvioi omia

töitä ja kerää niitä kansioonsa. Töitä tarkastelemalla hän pystyy havaitsemaan omaa edistymistään. Lapsi saa todistuksen esiopetukseen osallistumisesta.

Esiopetuksen henkilökunnan oman toiminnan arviointi on jatkuvaa. Tämän kautta aikuinen pystyy hyödyntämään tilanteisiin sopivia monipuolisia työtapoja sekä kehittymään oman osaamisensa suhteen. Henkilökunta arvioi omaa osaamistaan vuosittain esimiehen kanssa käytävässä tavoite- ja kehityskeskustelussa (TAKE). Ryhmätasolla arviointia tehdään viikoittain tiimipalaverissa ja apuna voidaan käyttää tiimipalaveri –lomaketta. Koko kaupunkia koskevaa arviointia käydään keskustellen esiopetusvuoden päätyttyä järjestettävässä yhteisessä arviointipäivässä. Ennen arviointipäivää esiopetuksen henkilökunnalla on ollut mahdollisuus vastata huhti-toukokuun aikana sähköiseen kyselyyn, johon saatuja vastauksia käytetään arvioinnin tukena. Arvioinnin perusteella toimintamalleja sekä arvioinnin kriteerejä tarkastellaan ja parannetaan.

4.4. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetuksen toiminta perustuu esiopetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin sekä lasten osaamiseen ja mielenkiinnon kohteisiin. Oppimiskokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin aikuisen ohjauksessa.

Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostava oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivien oppimisen haasteita tarjoavien tehtävien parissa. On tärkeää, että jokainen lapsi voi oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa. Lasta havainnoimalla ja huoltajien sekä lapsen kanssa keskustelemalla esiopetuksen henkilöstö tunnistaa lapsen kehityksen tason ja mahdollisen oppimiseen ja kehitykseen liittyvän tuen tarpeen.

Sekä oppimiskokonaisuuksien yhteiset että yksityiskohtaiset tavoitteet on lainattu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Tavoitteiden alla kuvataan niihin liittyvät paikalliset tarkennukset. Suunnitelma oppimiskokonaisuuksien toteuttamisesta kirjataan ryhmän esiopetussuunnitelmaan.

Ilmaisun monet muodot

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokeemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Lasten oman työn arviointiin ja töiden dokumentointiin käytetään esimerkiksi kasvun kansiota. Mediaa hyödynnetään dokumentoinnissa mahdollisuuksien mukaan.

Turussa esiopetus tekee yhteistyötä vapaa-ajan palvelukokonaisuuden (liikunta-, kirjasto- ja museopalvelut sekä kaupunginorkesteri) kanssa. Liikuntapalvelut tarjoaa maksuttomia liikuntatiloja esikouluille ja toimii osana Liikkuva varhaiskasvatus –verkostoa. Esiopetusryhmillä on mahdollisuus osallistua Turun filharmonisen orkesterin järjestämille koululais- ja päiväkotiryhmille tarkoitettuihin tutustumisvierailuihin. Opastetulla kierroksella tutustutaan orkesterin historiaan, konserttikulttuuriin ja lavan takaiseen elämään.

Eri museoiden tarjoamia tutustumismahdollisuuksia hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan. Lapsi pääsee vähintään kerran eriovetusvuotensa aikana taidenäyttelyyn. Esiopetuksen taidekasvatus rohkaisee lasten luovuutta ja kuvallista ilmaisukykyä. Mahdollisuuksien mukaan voidaan vierailla Turun käsityöläismuseossa ja tutustua suomalaisen käsityön perinteisiin.

Kirjasto tarjoaa esikoululaisille kirjastokurssin, johon esiopetusryhmät voivat halutessaan osallistua. Kurssilla kerrotaan lapsille leikin, tarinan ja runon keinoin kirjaston toiminnasta ja esitellään omaa lähikirjastoa. Satutunneille voivat osallistua kaikenikäiset lapset.

Kielen rikas maailma

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan. Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Turussa maahanmuuttajataustainen lapsi, jonka suomen tai ruotsin kielen taito edellyttää tukea ryhmämuotoiseen opiskeluun, saa osallistua esiopetuksen yhteydessä perusopetukseen valmistavaan opetukseen (VALMO). Lapsen valmistavan opetuksen tarve arvioidaan testaamalla ja osallistumisesta valmistavaan opetukseen päätetään yhdessä vanhempien kanssa. Opetus noudattaa Turun kuntakohtaista Valmistavan opetuksen opetussuunnitelmaa, jossa on tarkemmin määritelty oppilaaksi otto, opetusjärjestelyt, opetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oppimisympäristöt rakennetaan sellaisiksi, että lapsi kiinnostuu kirjaimista, sanoista ja lukemaan oppimisesta. Kielellä ja vuorovaikutuksella on merkittävä rooli lapsen kehityksessä. Kieli antaa ainekset ajatteluun, havaitsemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen. Sen avulla ollaan yhteydessä toisiin ihmisiin. Lapsen kielenkehitystä tuetaan esiopetuksen arjessa ja se muodostuu vuorovaikutuksesta, kielen oppimisesta, kielen käyttämisestä, ääntämisvalmiudesta, kokonaisilmmaisusta ja mielikuvituksesta. Kaksi- ja monikielisten lasten esiopetusta suunniteltaessa voidaan hyödyntää Turun kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen suunnitelmaa.

Koulunkäynnin aloittaessaan lapsen tulisi omata seuraavat kielen käytön tasot:

- oppimisen kieli, jotta hän ymmärtäisi, mitä opettaja puhuu ja mitä kirjoissa lukee
- itsetutkiskelun kieli, jotta hän kykenisi keskustelemaan toisten kanssa ja tekemään yhteistyötä
- vuorovaikutuksen kieli, jotta hän kykenisi keskustelemaan toisten kanssa ja tekemään yhteistyötä
- itseksensä viihtymisen kieli, jotta hän saisi sisältöä vapaa-aikaansa ja tottuisi suunnittelemaan elämäänsä

Minä ja meidän yhteisömme

Yleiset tavoitteet:

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntevasta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todennukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetusyksikön lähiympäristö ja yhteistyö vapaa-ajan palvelukokonaisuuden kanssa mahdollistaa Turun eri historiallisiin kohteisiin tutustumisen. Museovierailujen kautta tuetaan lasten kotiseudun ja paikallishistorian tuntemusta tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tutustua entisaikoihin ja kotipaikkakunnan historiaan. Vierailut kulttuurihistoriallisissa museoissa auttavat lapsia ymmärtämään menneitä aikoja ja ajan kulumista. Lisäksi vierailut kehittävät paikallisidentiteetin rakentumista. Museovierailuja tehdään mahdollisuuksien mukaan. Esiopetuksessa hyödynnetään myös eri kaupunginosien tarinoita, joita ovat esimerkiksi Turun linnan tonttu-ukko, Halisten kosken Lohi-Valtteriin tarina, Myllärin tontun seikkailut, Tuomiokirkon Naakka ja Salaperäinen Luostarinmäki.

Turkulaisessa esiopetuksessa toteutettavan mediakasvatuksen tavoitteena on lisätä lasten mediaosaamista tutustumalla tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin ja sisältöihin sekä kokeilemalla median tuottamista itse. Lasten mediataidot kehittyvät, kun mediasisältöjä ja niiden todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä sekä sosiaalisia- ja emotionaalisia taitoja tunnistamalla ja pohtimalla tunteiden ilmaisua. Media otetaan osaksi pedagogiikkaa ja taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä ja osana eri kulttuureihin tutustumista.

Katsomuskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on tiivis ja luottamuksellinen yhteistyö esiopetuksessa olevien lasten huoltajien kanssa. Perheiden erilaisiin kulttuureihin, uskontoihin ja katsomuksiin suhtaudutaan avoimesti ja myönteisesti.

Esiopetuksessa huomioidaan eri katsomukset kulttuurisesta ja historiallisesta näkökulmasta sekä ne katsomukset, jotka ovat osa suomalaista kulttuuriperintöä. Juhlat ovat osa esiopetuksen pedagogista toimintaa ja niiden suunnittelu lähtee lapsiryhmästä ja sen tarpeista. Juhliin voi sisältyä joitain uskontoon viittaavia elementtejä. Tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren tai hengellisen laulun laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavana tilaisuutena. Suomalaisen kulttuurin näkökulmasta yhdessä käsiteltäviä aiheita voivat olla myös tiedot juhlapyhien, kuten joulun,

pääsiäinen, helatorstai ja pyhäinpäivä, merkityksistä ja uskonnollisista tavoista, kuten eri uskontojen juhlat tai rukouksen tavat.

Retket erilaisiin kirkkotiloihin tutustuttavat lapset eri uskontojen historiaan ja myös arkkitehtuuriin. Omaan uskontoon sekä muihin lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katso-
muksiin tutustuminen tapahtuu luontevasti myös uskonnollisia tilaisuuksia seuraamalla. Lapsella on huoltajan ilmoituksella mahdollisuus olla osallistumatta uskonnon harjoittami-
seen, jolloin lapsille järjestetään vaihtoehtoista ja mielekästä toimintaa. Lapsiryhmän kult-
tuurinen moninaisuus huomioidaan juhlien suunnittelussa ja tässä voidaan tehdä yhteis-
työtä huoltajien kanssa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Yleiset tavoitteet:

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja ma-
tematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä
ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsit-
teiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Ope-
tuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri
vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehit-
tymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimi-
sesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja
keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja
etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä
järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan teke-
mään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja.
Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri
aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiik-
kaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen
tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittä-
mään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä
on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä

löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numero-merkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syysseuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Esiopetus noudattaa Turun kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden TVT –strategiaa.

Ympäristökasvatus tukee lapsen luontosuhdetta ja opettaa lasta huolehtimaan vastuullisesti ympäristöstään ja näin ohjaa kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatusta toteutetaan jatkumona varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Jokaisessa yksikössä tulee olla eko-tukihenkilö. Mahdollinen yhteistyö paikallisten ja valtakunnallisten yhdistysten kanssa syventää ympäristökasvatuksen teemaa.

Esiopetuksessa tiedekasvatus on tiedeosaamisen vahvistamista ikätasoa huomioiden. Siinä tavoitteena on tukea lasten kiinnostusta luonnontieteitä kohtaan ja tarjota myönteisiä kokemuksia oppimisesta oman toiminnan kautta⁵. Varhainen tiedekasvatus tukee elinikäisen oppimisen taitoja ja tavoitteita sekä luo pohjaa myöhemmälle luonnontieteiden ymmärtämiselle. Arjen havaintoihin liittyvien ilmiöiden yhdistäminen leikinomaisuuteen ja elämyksellisyyteen on avainasemassa, kun lapsi tutustuu tieteen maailmaan.⁶ Aikuisen tehtävänä on luoda tilanteita ja antaa aikaa lasten havainnoinnille, tutkimiselle ja ihmettelylle. Aikuisella ei tarvitse olla syvällistä tietämystä havainnoinnin kohteesta vaan havaintoja ja tutkimista voidaan tehdä yhdessä lasten kanssa⁷. Lasten tieteellisen ajattelun kehittymistä voidaan arjessa edistää esimerkiksi leikin ja tarinoiden kautta. Tutkimiseen ja tiedeleikkeihin voidaan osallistaa myös huoltajia.

Kasvan ja kehityksen

Yleiset tavoitteet:

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaiset tavoitteet:

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan

⁵ Vartiainen 2018, 8

⁶ Rehunen 2017, 7-8

⁷ Vartiainen 2016

ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

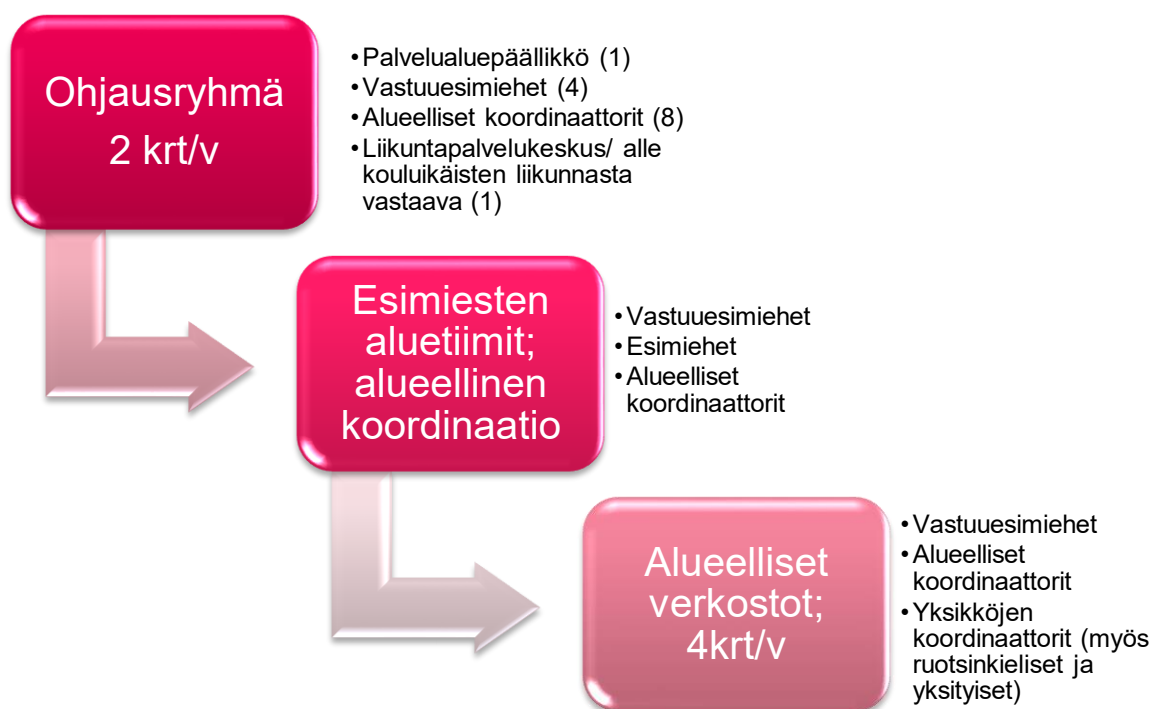
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden **merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmassa arjen tilanteissa.

Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Toiminnallisessa oppimisessa liikkuminen nähdään välineenä oppimiseen. Se vahvistaa lasten motorisia taitoja, kehotuntemusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lasten keskittymiskykyä. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä ja erilaiset kävelyt sekä metsäretket liittyvät luontevasti esiopetuksen tavoitteisiin.

Viimeisimpien liikuntasuosituksen mukaan alle 8-vuotiaiden lasten päivään pitäisi sisältyä vähintään kolme tuntia liikuntaa, joka koostuisi kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Yli tunnin pituisia istumajaksoja tulisi välttää ja lyhyitäkin paikallaoloja tauottaa.⁸ Erityistä huomiota kiinnitetään vähän liikkuviin ja tukea tarvitseviin lapsiin. Lasten liikkumista ohjaa Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Suunnitelmallisen liikunnallisen toiminnan tukena Turussa on käytössä koordinaattorimalli (kuva 3), jossa jokaisessa yksikössä ja jokaisella alueella on oma liikunta-koordinaattori. Yksikön koordinaattori toimii yksikön esimiehen tukena liikkuvan toimintakulttuurin kehittämisessä.

Kuva 3: Turussa käytössä oleva liikunnan koordinaattorimalli

⁸ Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016 [OKM21.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Turussa esiopetus tekee yhteistyötä vapaa-ajan palvelukokonaisuuden (liikunta-, kirjasto- ja museopalvelut sekä kaupunginorkesteri) kanssa. Liikuntapalvelut tarjoaa maksuttomia liikuntatiloja esikouluille ja toimii osana Liikkuva varhaiskasvatus –verkostoa. Lisäksi henkilöstölle voidaan järjestää erilaisia koulutuksia.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ruokailua ja ruokakasvatusta linjaava suositus⁹ tukee turkulaisessa esiopetuksessa toteutettavaa ruokakasvatusta.

Yksiköissä laaditaan toimintakausittain kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka tukee kiusaamisen ehkäisyä ja edistää turvallisen ilmapiirin muodostumista. Lasten turvataitoja vahvistetaan arjessa.

⁹ Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus [URN_ISBN_978-952-302-992-7.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-992-7) (julkari.fi)

4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoja lisäämällä oppimisvalmiuksia.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Eri kulttuurien huomioiminen lapsiryhmässä edesauttaa lasten identiteetin rakentumista. Tasa-arvoisen kasvatuksen periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja ainutlaatuisena, mitä edistää huoltajien kanssa tehtävä tiivis yhteistyö. Tarvittaessa yhteistyön tukena voidaan hyödyntää tulkkipalvelua. Oppimissuunnitelmakeskustelussa voidaan tarkentaa kodin ja esiopetuksen yhteisiä tavoitteita. Ennen keskustelua huoltajille voidaan antaa luettavaksi Keskustelun tueksi- lomake, jolloin huoltajat pystyvät näkemään, minkälaisista asioista keskustelussa puhutaan. Lomake on käännetty Turussa yleisimmille maahanmuuttajien kielille sekä englanniksi ja kiinaksi.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyškautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiinsa täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Sitä annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien kerrostumista. Kasvun ja oppimisen tuki ja oppilashuolto (luku 6) muodostavat kokonaisuuden.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

On tärkeää, että tieto lapsen esiopetusta edeltävästä kasvun ja oppimisen tuesta siirtyy esiopetukseen, jolloin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään tukea suunniteltaessa. Tiedonsiirto toteutetaan luvussa 1.1 kuvatulla tavalla edellyttäen siirrettävien tietojen välttämättömyyttä tai huoltajien lupaa tietojen siirtämiseksi. Tarvittaessa ja huoltajan suostumuksella voidaan järjestää tiedonsiirtoa koskeva tapaaminen. Tilanteen mukaan se voidaan järjestää moniammatillisena verkostotapaamisena, johon huoltajien ja opettajien lisäksi osallistuu myös esim. psykologi, terapeutti sekä muita lapsen kokonaistilanteen kannalta keskeisiä toimijoita.

Esiopetuksessa lapsen tuen tarpeisiin vastataan yksilöllisesti pedagogisilla ja rakenteellisilla ratkaisuilla hänen omassa esiopetusympäristössään. Mikäli lapsi on ollut alueellisessa integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä, hän jatkaa pääsääntöisesti kyseisessä ryhmässä myös esiopetusvuoden.

Oppimissuunnitelma laaditaan Turussa kaikille yleisen ja tehostetun tuen lapsille ja se on jatkumo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon¹⁰ ja yleisen tuen oppimissuunnitelmaan. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ei erikseen laadita varhaiskasvatussuunnitelmaa, vaan se sisältyy oppimissuunnitelmaan. Lapsille, joilla on erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelma perustuu aiempaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, mahdolliseen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja pedagogiseen selvitykseen ja lääketieteellisiin ja psykologisiin lausuntoihin ja selvityksiin (ks. erityinen tuki).¹¹

¹⁰ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

¹¹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

DoTkusta ja Extranetistä löytyvä Kolmiportainen tuki Turun esiopetuksessa –dokumentti ohjaa toiminnan ja lapsen tuen suunnittelua ja toteutusta.

Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa tarkastellaan ryhmässä käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. On tärkeää arvioida, voidaanko ryhmän toimintatapoja muuttamalla löytää pedagogisia ratkaisuja, jotka vastaavat paremmin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Esiopetusryhmän toiminnan ja lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen tarpeet, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, ryhmän käytössä olevat resurssit sekä hyödynnetään henkilökunnan erityisosaaminen. Pyrkimyksenä on suunnitella ja toteuttaa lapsen tarvitsemaa tukea kokonaisuutena lapsilähtöisen pedagogiikan mukaisesti ja huomioida tarvittava tuki esiopetuksen kaikissa päivittäisissä vuorovaikutus- ja toimintatilanteissa.

Ryhmän toiminnan kannalta on tärkeää tehdä suunnitelma ajankäytön suhteen. Esiopetusryhmän jakaminen joustavasti pienryhmiin edesauttaa lasten ja ryhmän tarpeisiin vastaamista. Lapsen tuen tarpeen arviointi ja tunnistaminen perustuvat ryhmässä tehtäviin havaintoihin, mahdollisiin aiempiin suunnitelmiin (lapsen vasu) ja tutkimuksiin sekä huoltajien ja moniammatillisen oppilashuollon kanssa käytyihin keskusteluihin.

5.2. Yhteistyö huoltajien kanssa

Kaikille huoltajille kerrotaan tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla. Huoltajille annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹² Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös henkilökohtaisen oppilashuollon tukea, mikä edellyttää huoltajan suostumusta (ks. luku 6 Oppilashuolto).

Tavoitteena ja pyrkimyksenä on toimia hyvässä yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai hänen hyvinvointinsa herättää huolta. Jos tiedetään, että lapsi tulee mahdollisesti tarvitsemaan enemmän kasvun ja oppimisen tukea, järjestetään ensimmäinen tapaaminen huoltajien kanssa nopeasti toimintakauden alussa.

¹² Perusopetuslaki 40 § (642/2010); Hallintolaki 34 § & 36 § (434/2003)

5.3. Yleinen tuki

Jokainen lapsi on yleisen tuen piirissä. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Koska kaikki lapset tarvitsevat kasvaakseen ja kehittyäkseen tukea, korostuu lapsen ja ryhmän henkilöstön vuorovaikutuksessa jatkuva havainnointi, reflektointi ja eri pedagogisten menetelmien ja erilaisten työ- ja toimintatapojen rikas käyttäminen lapsen ja ryhmän tarpeet huomioiden. Näiden lisäksi joustavilla opetusjärjestelyillä, välineiden valinnalla ja oppimisympäristön rakentamisella tuetaan lapsen oppimista. Tuen arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä.

Lapsen tuen tehostamista arvioitaessa ja ennen pedagogisen arvion laatimista on tärkeää tarkastella sitä, onko lapsen tuen tarpeeseen vastattu riittävästi yleisen tuen menetelmiä käyttäen. Jos todetaan, että kaikki yleisen tuen menetelmät ovat käytössä ja lapsi tarvitsee edelleen tukea usealla eri kasvun ja oppimisen osa-alueella, laaditaan tuen tehostamiseksi pedagoginen arvio.

5.4. Pedagoginen arvio ja tehostettu tuki

Tehostettu tuki perustuu pedagogiseen arviointiin sekä varhaiskasvatukseen erityisopettajan huomioihin siitä, että yleisen tuen menetelmät ovat toteutuneet lapsen osalta. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja, jolloin tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta. Tehostettua tukea saavan lapsen oppimissuunnitelmaa ja lapsen kasvun ja oppimisen etenemistä ja kokonaistilannetta arvioidaan jatkuvasti ja yhteistyötä huoltajien kanssa tiivistetään. Monikulttuuristen ja vieraskielisten lasten kielen oppimisen tukena käytetään osittain tehostetun tuen menetelmiä.

Pedagoginen arvio laaditaan moniammatillisesti oppilashuollon yhteistyönä. Arvio laaditaan sekä siirryttäessä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, että tehostetusta takaisin yleiseen tukeen. Arvio käsitellään huoltajien tapaamisessa, johon osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös oppilashuollon asiantuntijoita (esim. koulupsykologi, lapsen puheterapeutti). Huoltajille selvitetään etukäteen tapaamisen tarkoitus. Arviointiin pyydetään ja kirjataan huoltajien ja lapsen kommentit tuen tarpeesta sekä kommentti oppilashuollon asiantuntijalta.

Mikäli pedagogisen arvion perusteella todetaan, että lapsella on tehostetun tuen tarve, arvion pohjalta laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma ja tuki aloitetaan välittömästi.¹³ Huoltajia tiedotetaan, miten tehostettu tuki toteutetaan esiopetuksessa.

Pedagogisessa arvioissa kuvataan seuraavat asiat:

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lapsen näkökulmasta
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksesta
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma välittömästi tehostetun tuen tarpeen toteamisen jälkeen. Oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon ja sen tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänen oppimiselleen asetetut tavoitteet.

Oppimissuunnitelman laatimisessa (mm. tavoitteet ja menetelmät) pyritään hyödyntämään käytettävissä olevaa oppilashuollon asiantuntijatietoa esim. psykologilta tai lapsen puhe- ja toimintaterapeutilta. Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan suostumuksella.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan lapselle järjestettävä tehostettu tuki ja sen tulee sisältää myös lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämien yhteistyön ja palvelut sekä tuen seurannan ja arvioinnin sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

¹³ Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

5.5. Pedagoginen selvitys ja erityinen tuki

Tehostettua tukea annetaan lapselle pääsääntöisesti esiopetuksen päättymiseen asti. Koska tuen vaikutuksia tulee arvioida riittävän ajan, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Mikäli tehostetun tuen avulla ei pystytä vastaamaan riittävästi lapsen kasvun ja oppimisen tarpeisiin, voidaan esiopetusvuoden aikana laatia lapselle pedagoginen selvitys moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä. Erityisen tuen päätöksen tekemistä esiopetukseen edeltää huoltajien ja lapsen kuuleminen¹⁴.

Lapsen pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittuja pedagogisia asiakirjoja. Laadittujen pedagogisten asiakirjojen lisäksi voidaan huoltajien suostumuksella hyödyntää myös muita asiakirjoja, esim. psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja. Selvitykseen ei kirjata diagnooseja.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan:

- lapsen oppimisen etenemistä
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta

Esiopetuksessa erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Lapsi voidaan siirtää erityiseen tukeen myös ilman edeltävää tehostetun tuen antamista ja pedagogista selvitystä psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi.

Erityisen tuen aikana on käytettävissä kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista. Lapselle laaditaan HOJKS. Oppimista tukevien erityisopetuksen peda-

¹⁴ Hallintolaki 34 § (434/2003); Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

gogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen esiopetuspaikka suunnitellaan yksilöllisesti lapsen tarpeet huomioiden yhteistyössä huoltajien kanssa. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää mm. lapsen pääsääntöinen esiopetusryhmä.

Pedagoginen selvitys oppivelvollisuuden nivelvaiheessa

Mikäli arvioidaan, että toteutunut tehostettu tuki ei vastaa riittävästi lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen perusopetuksen alussa, laaditaan lapselle pedagoginen selvitys. Selvitys käydään läpi huoltajien kanssa tammikuun aikana ja heitä ja lasta kuullaan asiasta. Lapselle tehdään pedagoginen selvitys koulua varten myös siinä tapauksessa, että hän on erityisen tuen piirissä esiopetuksessa¹⁵.

Pedagoginen selvitys laaditaan moniammatillisen oppilashuollon yhteistyönä ja käsitellään huolellisesti huoltajien kanssa. Mukaan on hyvä pyytää myös koulupsykologi. Tällöin huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa eri koulunaloitusvaihtoehdoista. Lapsi on mukana keskusteluissa tilanteen ja mahdollisuuksien mukaan arvioimassa omaa oppimistaan. Lapsen kommentit kirjataan selvitykseen.

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan lapsen saama tehostettu tuki, lapsen oppimisen ja kasvun edistyminen ja lapsen kokonaistilanne esiopetuksessa sekä otetaan kantaa lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen koulunkäynnin aloitusvaiheessa ja tulevaan koulumuotoon.

Huoltajien kuuleminen (pedagogisen selvityksen läpikäyminen) järjestetään hyvää hallintotapaa noudattaen¹⁶. Hallintolain¹⁷ edellyttämä Kuulemiskirje lähetetään huoltajille hyvissä ajoin sähköisessä järjestelmässä/postitse ja huolehditaan siitä, että se on vastaanotettu määräajassa. Kuulemisen jälkeen (pedagogisen selvityksen läpikäyminen ja julkaisu) huoltajilla on kaksi viikkoa aikaa kommentoida selvitystä. Kommentit annetaan kirjallisesti ja ne kirjataan pedagogiseen selvitykseen. Tämän jälkeen kunnallisessa esiopetuksessa pedagoginen selvitys lukitaan ja se siirtyy sähköisesti perusopetuksen erityispalvelupäällikölle. Tiedon siirtymisellä varmistetaan lapsen tuen jatkuminen perusopetuksen alkaessa. Huoltajan suostumuksella muita selvityksen pohjaksi käytettyjä asiakirjoja voidaan toimittaa perusopetuksen erityispalvelupäällikölle. Suostumus kirjataan selvityksen kohtaan "Lisätietoja".

¹⁵ Hallintolaki 34 § (434/2003); Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

¹⁶ Hallintolaki 34 § (434/2003); Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

¹⁷ Hallintolaki 36 § (434/2003)

Pedagoginen selvitys laaditaan edellisen aikataulun mukaisesti myös niille lapsille, joilla on päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta. Pedagogisten selvitysten perusteella perusopetuksen erityispalvelupäällikkö tekee päätöksen erityisestä tuesta perusopetukseen.

Pedagoginen selvitys laaditaan ja siirretään varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikölle 1.3. mennessä niiden pidennetyssä oppivelvollisuudessa olevien lasten osalta, joiden erityisen tuen päätökseen tulee muutoksia (esim. opetuksen järjestämispaikka, avustajapalvelut).

Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen opetuksen poikkeava järjestäminen. Erityisen tuen päätös tehdään Hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätökseen liitetään muutoksenhakuohje.

Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. Siirtyminen erityisestä tuesta tehostettuun tukeen edellyttää moniammatillista oppilashuollon yhteistyötä ja näkemystä sekä Hallintolain 34 § mukaista huoltajien ja lapsen kuulemista. Päätös erityisen tuen päättämisestä tehdään Hallintolain mukaisesti ja päätökseen sisältyy muutoksenhakuohje.

Erityisopetuksen järjestäminen

Integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä olevien lasten esiopetuksen erityisopetus toteutuu päivittäin ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetuksessa ja ohjauksessa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi noudatetaan lapsille laadittua henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa (HOJKS). Tämä suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lasta hoitavien ja kuntouttavien tahojen kanssa. Ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tilaisuuden koolle ja vastaa suunnitelman kirjaamisesta.

Muissa ryhmissä erityisopetus suunnitellaan alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan kanssa yhteistyössä sekä mahdollisesti muiden lapsen opetuksen järjestämisen suunnittelussa mukana olevien tahojen kanssa. Alueella toimiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja arvioi erityisopetuksen toteutumista säännöllisesti.

Erityisopetus voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/tai yksilöopetuksena.

Pidennetty oppivelvollisuus

Esiopetuksessa erityisen tuen piiriin kuuluvat pääasiassa lapset, joilla on erityisen tuen päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös

Huoltajat hakevat lapselle pidennettyä oppivelvollisuutta pääsääntöisesti lapsen ollessa viisivuotias lääketieteellisten ja psykologisten selvitysten ja lapselle laaditun varhaiskasvatussuunnitelman perusteella. (Hakemus pidennetystä oppivelvollisuudesta). Erityisen tuen ja pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen esiopetuksessa tekee varhaiskasvatuksen erityis palvelupäällikkö. Erityisen tuen päätöksen tekeminen edellyttää huoltajien ja lapsen kuulemista¹⁸. Erityisen tuen päätös tarkistetaan esiopetuksen aikana, jos ilmenee muutostarpeita erityisen tuen päätöksen sisältöön. Päätös tarkistetaan aina ennen perusopetuksen alkua (mm. opetuksen järjestämispaikan määrittämiseksi). Lapselle laaditaan tällöin pedagoginen selvitys oppilashuollon moniammatillisena yhteistyönä.

¹⁸ Hallintolaki 34 § (434/2003)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Esiopetuksessa lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Suunnitelman laatimisessa voidaan hyödyntää lapsen aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja huoltajien suostumuksella kuntoutussuunnitelmaa tai muita asiakirjoja. Toimintamalli on kuvattu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 50).

HOJKS on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta. Siitä tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Suunnitelma tulee tarkistaa tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa kuitenkin vähintään toimintakauden alussa.

5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla (yleinen, tehostettu, erityinen) tuen tasoilla. Se voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/ tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tehdään tiivistä yhteistyötä alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan, muiden esiopetuksen opettajien, sekä lapsen ja huoltajien kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Esiopetuksessa päätöksen tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä tekee varhaiskasvatuksen erityis palvelupäällikkö. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti.

5.7. Esiopetuksesta kouluun

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy perusopetukseen. Alueellinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja lähikoulun laaja-alainen erityisopettaja tai koulupsykologi tekevät yhteistyötä esiopetusvuoden aikana. Syksyllä toimintakauden alkuvaiheessa sovitaan yhteistyön aloittamisesta ja ajankohtaisista asioista.

Kevätkaudella järjestetään tutustumiset esiopetusryhmien toimintaan. Alueellinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on yhteydessä lähikoulun laaja-alaiseen erityisopettajaan tapaamisten järjestämiseksi. Tutustumiskäynneillä ei puhuta yksittäisten lasten asioista.

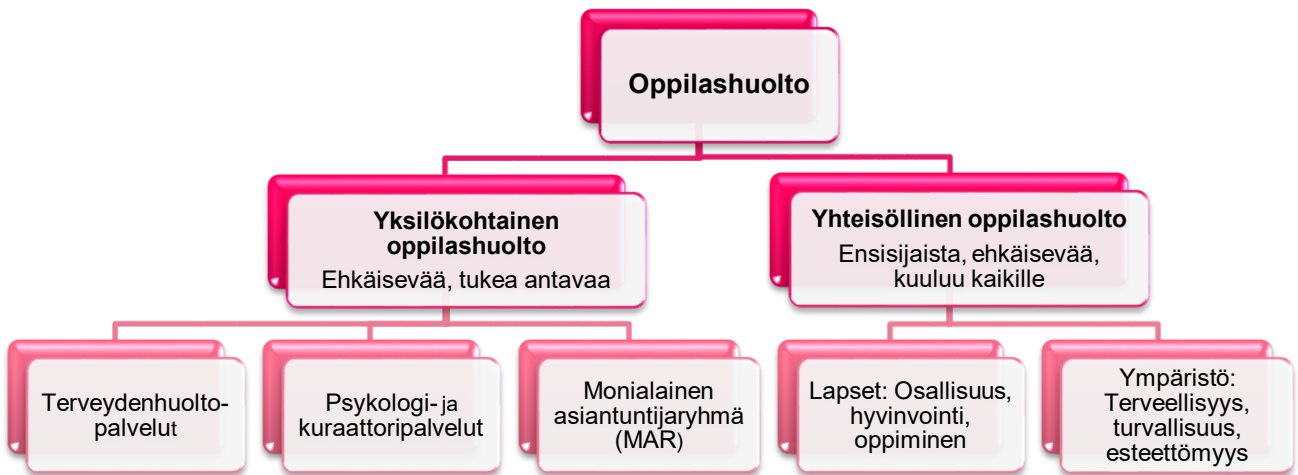
Kun lapsi tarvitsee vahvaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea, on lapsen edun mukaista järjestää tapaaminen yhdessä huoltajien ja koulun henkilökunnan kanssa toukokuussa, mikäli lapsen koulupaikka on varmistunut. Palaverin osallistujat suunnitellaan ja päätetään tapauskohtaisesti ja se järjestetään yleensä lapsen tulevassa koulussa. Aloite tapaamiselle voi esiopetuksen tai koulun henkilökunnan lisäksi tulla myös huoltajilta ja he voivat olla aktiivisia sen järjestämisessä ilman esiopetuksen henkilöstöäkin.

6 Oppilashuolto

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Oppilashuolto liittyy esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Sillä tarkoitetaan lapsen oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja lisäämistä esiopetuksessa.

Kaikilla esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus oppilashuoltoon. Päiväkodin johtaja antaa tiedon lapsen huoltajille käytettävissä olevasta oppilashuollosta esiopetuksen alussa.

Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä, jossa keskeistä on monialainen yhteistyö. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltotyötä ohjaa luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Kuvassa 4 on kuvattu oppilashuollon kokonaisuus esiopetuksessa.

Kuva 4: Oppilashuollon kokonaisuus esiopetuksessa

6.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto on esiopetuksessa työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi-, kuraattori- ja terveydenhoitopalvelut, joista jälkimmäiset järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmille suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen kuin lapsen kehitysympäristöihin ja yhteistyöhön.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän sekä yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän. Ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelu, toteuttaminen, kehittäminen ja arviointi. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä (MAR). Asiantuntijoiden nimeäminen tämän ryhmän jäseniksi ja mahdollisten muiden yhteistyötahojen osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan kirjallista suostumusta. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia.

6.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllinen oppilashuolto on ensisijainen ja ennaltaehkäisevä toimintamuoto esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseksi. Se on arjen hyvinvointityötä ja se kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Yhteisöllisen oppilashuollon toimilla edistetään lasten ja huoltajien osallisuutta, esikoulun kasvatus- ja opetustyötä sekä arjen huolenpitoa ja hyvinvointia. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Yhteisöllinen oppilashuolto on moniammatillista. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä kunnan muiden lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Esiopetuksen yhteisöllistä oppilashuoltoryhmää johtaa päiväkodin johtaja. Monialaisen oppilashuoltoryhmän jäseniä voivat olla mm. päiväkodin johtaja sekä varhaiskasvatuksen opettajien, lastenhoitajien, kuraattori- ja psykologipalveluiden ja neuvolaterveydenhuollon

edustajat. Koulussa yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana toimii rehtori. Koulun monialaisen oppilashuoltoryhmän jäseniä ovat mm. rehtori ja päiväkodin johtaja sekä opettajien, koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluiden ja kouluterveydenhuollon edustajat. Oppilashuoltoryhmän kokouksiin voidaan tapauskohtaisesti kutsua huoltajaedustajia, lapsia, oppilasedustajia, muita asiantuntijoita sekä viranomaisia. Oppilashuoltoryhmä koontuu säännöllisesti vähintään 2-3 kertaa lukuvuodessa. Se suunnittelee, kehittää, toteuttaa ja arvioi oppilashuoltoa. Yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kokouksesta laaditaan muistio, johon kirjataan kokoukseen osallistujat, käsitellyt asiat, sovitut toimenpiteet sekä vastuuhenkilöt. Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä ei käsittele yksittäisen lapsen asioita.

Yhteisöllistä oppilashuoltoa voidaan toteuttaa myös alueellisesti siten, että eri esiopetusyksiköt pitävät yhteisiä oppilashuollollisia kokouksia. Alueellisuuden lisäksi yhteisölliset oppilashuoltoryhmät voivat tehdä monialaista päiväkodin ja koulun välistä nivelvaiheyhteistyötä, jossa keskeisenä tavoitteena on yhteistyön vahvistuminen sekä kontaktien luominen eri toimijoiden välille. Päiväkodin johtaja ja/tai rehtori kutsuu vuorollaan kokouksen koolle.

6.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti. Esiopetuksessa noudatetaan kasvatusta ja opetusjohtajan 26.8.2014 antaman päätöksen (8967-2014) mukaista toimintamallia.

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan:

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoite

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytys-

tensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuuluksi.

Salassapito ja tietojen luovuttaminen

Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon.

Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Terveydenhuoltopalvelut

Oppilashuollon palveluihin kuuluu mm. terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Neuvolassa toteutetaan tarvittaessa kokonaisvaltainen terveydentila-arvio terveysneuvontoineen. Tarkastuksessa keskitytään koko perheen hyvinvointiin, annetaan rokotukset sekä tuetaan ja vahvistetaan vanhempia ja lasta perheen siirtyessä uuteen elämäntilanteeseen. Tuen tarpeessa oleville perheille järjestetään lisäkäyntejä varhaisen tuen tarjoamiseksi sekä järjestetään tarvittavat muut tukitoimet perheiden pulmatilanteissa.

Neurolaterveydenhoitajat ja lääkärit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pegasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

Lääkehoito esiopetuksessa

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vuonna 2021 päivitetyn teoksen Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen¹⁹ tavoitteena on tukea kaikkia lääkehoitoa toteuttavia toiminta- ja työyksiköitä lääkehoitoprosessin turvallisuuden varmistamisessa. Turun kaupungilla on voimassa oleva lääkehoitosuunnitelma, joka löytyy DoTkusta ja Extranetistä. Esiopetuksessa lääkehoitoa toteutetaan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan oppilashuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, jolla:

1. Edistetään esiopetusyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa;
2. tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Kuraattoreilla on vahva asiantuntemus sosiaalisen tuen näkökulmaan, kuten lapsen sosiaalisiin suhteisiin, perheen tuen tarpeeseen ja ryhmäilmiöihin esiopetusryhmissä. Kuraattorien palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. keskustelu- ja ohjaustyönä, tukemalla perheitä kasvatustyössä, esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, osallistumalla LEOPS – keskusteluihin ja ryhmätasoisena työskentelynä esiopetusryhmissä.

Kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen Auraan.

Koulupsykologien asiantuntemus on lapsen psyykkisessä kehityksessä ja oppimisen edellytyksissä sekä tuen tarpeissa psykologisesta näkökulmasta. Koulupsykologin palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, kartoittamalla lapsen psykologisen arvioinnin tarvetta, arvioimalla erityisen tuen tarvetta ja osallistumalla palavereihin kuten nivelvaiheen tiedonsiirtoon koulunkäyntiä valmisteltaessa.

Psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pegasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

¹⁹ Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162847/STM_2021_6.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Monialainen yksilökohtainen oppilashuolto (MAR)

Yksittäisen lapsen asioita käsitellään huoltajan suostumuksella tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Se voidaan kirjata sähköiseen järjestelmään valmiille pohjalle ja tulostetaan säilytykseen esiopetusyksikön oppilashuoltokertomuskansioon. Muistion yhteyteen kirjataan myös huoltajalta saatu suostumus asian käsittelyyn. Muistio voidaan myös kirjoittaa suoraan paperiselle lomakkeelle, jonka yhteyteen liitetään myös suostumuslomake. Muistioiden ja suostumusten säilytysaika on 10 vuotta.

Monialaisen asiantuntijaryhmän kutsuu koolle lapsen läheinen ammattihenkilö, jolla on herännyt huoli lapsen asioissa. Tämä henkilö voi olla varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja, psykologi tai kuraattori. Ryhmä valitsee keskuudestaan kokouksen puheenjohtajan ja muistion kirjoittajan. Muistioon kirjataan välttämättömät tiedot yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Kertomus laaditaan tekstimuotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä

vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

6.4. Oppilashuoltosuunnitelmat

Oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta ohjaavat kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, paikallinen opetussuunnitelma ja yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus ja suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa lasten ja nuorten hyvinvointiryhmässä. Turun esiopetussuunnitelmassa on kuvattu, miten oppilashuoltoa toteutetaan Turussa. Yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia varten on olemassa lomakepohja, johon yksiköt täyttävät omat suunnitelmansa.

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1.

Hallintolaki 2003. 434/6.6.2003.

Helavaara Robertson, L., Kinosh, J., Barbour, N., Pukk, M. & Rosqvist, L. 2015. Child-initiated pedagogies in Finland, Estonia and England: exploring young children's views on decisions. *Early Child Development and Care* 185 (11-12), 1815-1817.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016: 21.

Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy, 1-57.

Lampi, I. 1981. Lorusta lukuhetkeen. Mannerheimin lastensuojeluliiton P-julkaisusarja 10. Kunnallispaino.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2014. 1329/30.12.2014.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.

Perusopetuslaki 1998. 628/21.8.1998.

Rehunen, K. 2017. Tiedeleikkejä pikkututkijoille. PS-kustannus.

Stoor-Grenner, M. & Kirves, L. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Folkhälsan ja Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Vartiainen, J. 2018. Mistä syntyy tuulen voima? Tiedekasvatusta ihmetellen ja leikkien. PS-kustannus.

Vartiainen, J. 2016. Kehittämistutkimus: Pienten lasten tutkimuksellisen luonnontieteiden opiskelun edistäminen tiedekerto-oppimisympäristössä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, kemian laitos.

Yhdenvertaisuuslaki 2014. 1325/30.6.2014.

Liitteet

Liite 1 Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma

Liite 2 Kasvattajayhteisösopimus (vain sisältö)

Liite 3 Tiimisopimus

PÄIVÄHOITOYKSIKKÖ

TOIMINTAKAUSI 20 –20

RYHMÄ

Lasten lukumäärä , ikärakenne , op / kp / pelkkä eo / eo+vaka , tuen tarve , eri kulttuuritaustaisia lapsia
Henkilökuntarakenne:

Täyttöohje: Täytä ryhmällesi keskeiset asiat. Vasemmassa sarakkeessa olevat asiat ovat muistutuksena siitä, mitä kaikkea isot kokonaisuudet pitävät sisällään.

Esiopetus Yleistä (tästä muodostuu yksikön eo-suunnitelma, siirretään yhteiseen taulukkoon) ¹	Suunnitelma meidän ryhmälle (päivämäärineen)
Oppimiskäsitys	
✓ kuvaus siitä, miten lapsen ajatellaan oppivan	
Oppimisympäristö	
✓ kuvaus oppimisympäristöstä, tähän liittyy yleisen tuen kriteeristö ✓ turvallisuus	
Yhteistyö	
✓ yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa ✓ yhteistyö perusopetuksen kanssa ✓ yhteistyö huoltajien kanssa	
Yhteisöllinen oppilashuolto	Yksikön yhteisöllisestä oppilashuollosta on tehty erillinen suunnitelma
Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus (vain ne täydentävät, joita koskee)	Tämä koskee vain yksityisiä yksiköitä (esim. Steiner, kristillinen)
✓ miten arvoperustaa täydentävät näkökulmat näkyvät toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa ✓ miten pedagogiset periaatteet ja ratkaisut näkyvät toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa	

¹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luvut 2.4, 3.2, 3.3 ja 6.2

Laaja-alainen osaaminen ²	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
Ajattelu ja oppiminen		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ kriittisen ajattelun harjoittelu ✓ muistin ja mielikuvituksen tukeminen ✓ ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien hyödyntäminen ✓ itseluottamuksen kehittäminen ✓ monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoristen harjoitusten merkitys ✓ kyseenalaistamiseen ohjaaminen 		
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen harjoittelu ✓ juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta ✓ ohjaaminen ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin ✓ kulttuurin monimuotoisuuteen tutustuminen ✓ erilaisiin perinteisiin ja tapoihin tutustuminen 		
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ hyvinvointiin liittyvien taitojen vahvistaminen ✓ ohjaaminen itsestä, toisista, omista tavaroista ja ympäristöstä huolehtimiseen ✓ päivärytmi, ruokailun ja levon merkitys ✓ liikenteessä kulkeminen ✓ ekologisesti kestävä kehitys ✓ taloudellinen kestävyys ✓ sosiaalisesti kestävä kehitys ✓ kulttuurinen kestävä kehitys 		
Monilukutaito		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ erilaisten viestien tulkinta ja tuottaminen ✓ laaja tekstikäsitelmä ✓ monilukutaidon (peruslukutaito, numeerinen lukutaito, kuvalukutaito ja medialukutaito) tukeminen huoltajien kanssa yhdessä 		
Tieto- ja viestintätekninen osaaminen		

² Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 2.5

<ul style="list-style-type: none"> ✓ tieto- ja viestintätekniisen osaamisen edistäminen ✓ erilaisiin tieto- ja viestintätekniisiin välineisiin tutustuminen 		
Osallistuminen ja vaikuttaminen		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ miten lasten osallisuus mahdollistuu ✓ miten toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan lasten kanssa ✓ miten huoltajien osallisuus mahdollistuu, laatupeli, haastattelut 		

Mikäli yksikössä on käytössä kasvattajayhteisösopimus, tämä taulukko täytetään niiltä osin, mitä ei ole sovittu kasvattajayhteisösopimuksessa.

	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
Yhteistyö huoltajien kanssa		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ luottamuksen rakentaminen, vanhempien kuuleminen, palautteen antaminen/ vastaanottaminen ✓ lapsen varhaiskasvatussuunnitelma/ varhainen vuorovaikutus ✓ aloitus- ja tutustumiskäytännöt, omahoitajuus, kasvatustilanteet, vanhempainillat ja tapahtumat ✓ huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ³ 		
Arkikäytännöt		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaanottaminen, hyvästely ✓ tiedon välittäminen ✓ ruokailu ✓ ulkoilu ✓ lepo ✓ pukemis- ja riisumistilanteet ✓ wc ✓ siirtymät ✓ vuorovaikutus (ammattillisuus, kasvattajayhteisön periaatteet, arvot) 		

³ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luku 3.3

✓ muuta		
Pienryhmätoiminta		
✓ ryhmien muodostaminen ✓ aikuisten jakautuminen		
Ruokakasvatus		
✓ teemat (esim. kuukausittain) ✓ toteuttaminen		
Kiusaamisen ehkäisy	Yksikössä on erikseen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, joka koskee myös esiopetusta.	
Lapsen itsearviointi		
✓ miten lasta ohjataan arvioimaan omaa työskentelyään, esim. määritellään, milloin lasten kanssa työstetään itsearviointilomake		

Kielellinen kehitys⁴	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ kielellinen kehitys ✓ vuorovaikutustaidot ✓ eri kieliin ja kulttuureihin tutustuminen ✓ tunteiden ilmaisu ✓ sadutus ✓ lorutus ✓ kirjallisuus ✓ lasten omat tarinat ✓ sanavarasto 		

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet⁵	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
Ilmaisun monet muodot		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ musiikki ✓ kuvataide ✓ käsityöt ✓ suullinen ja kehollinen ilmaisu 		
Minä ja meidän yhteisömme		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ historiallinen näkökulma ✓ yhteiskunnalliset asiat 		

⁴ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luvut 4.3 ja 4.4, Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2013 luku 4.4

⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luku 4.3

✓ etikka ja katsomus		
Tutkin ja toimin ympäristössäni		
✓ matemaattiset taidot		
✓ teknologia- ja ympäristökasvatus		
Kasvan ja kehityn		
✓ liikunta		
✓ ruokakasvatus		
✓ kuluttajuus		
✓ terveys		
✓ turvallisuus		

Esiopetus	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki⁶		
Yleinen tuki		
✓ yleisen tuen valikko		
Tehostettu tuki		
✓ yhteistyö huoltajien kanssa		
✓ pedagoginen arvio		
✓ yhteistyö tarvittavien tahojen kanssa		
Erityinen tuki		
✓ henkilökohtaiset suunnitelmat		

Esiopetus	Suunnitelma meidän ryhmälle	Arviointi
Valmo		
✓ yleiset tavoitteet		
✓ yhteistyö perusopetuksen kanssa		
✓ suomi tai ruotsi toisena kielenä		
✓ lapsen oma äidinkieli		
✓ muiden oppiaineiden keskeiset sisällöt		

⁶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luku 5

Kasvattajayhteisösopimus, vain sisältö

- 1 Aikuinen suhteessa lapseen
 - [Kirjoita asiakirjan teksti tähän]
 - 1.1 Lasta arvostava ilmapiiri
 - [Kirjoita asiakirjan teksti tähän]
 - 1.2 Positiivinen ilmapiiri/ ilo
 - [Kirjoita asiakirjan teksti tähän]
 - 1.3 Lasten kohtaaminen
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.4 Kiireetön ja lämmin ilmapiiri
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.5 Hoiva ja huolenpito
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.6 Lapsen tarpeisiin vastaaminen/ yksilöllisyys
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.7 Lasten osallisuus
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.8 Omatoimisuuden tukeminen
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.9 Lapsen itsetunnon tukeminen
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.10 Pienryhmätoiminta
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
 - 1.11 Henkinen läsnäolo/sensiitivisyys
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 2 Ns. perushoitotilanteet
 - 2.1 Ruokailu (aamupala, lounas, välipala)
 - Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

- 2.2 Päivälepo
(Miten huomioidaan ne lapset, jotka eivät nuku? Mahdolliset järjestelyt yksikön sisällä? Korvaavaa toimintaa? Rinnakkaisten ryhmien yhteistyö. Huoltajien toiveisiin vastaaminen.)
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 2.3 Pukemistilanteet
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 2.4 Ulkoilu
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 3 Vuorovaikutus suhteessa kollegaan
- 3.1 Yhteisvastuu työyhteisössä
(Tiimisopimuksessa määritellään ryhmän henkilöstön ”vastuualueet”, tässä koko yksikköä koskien.)
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 3.2 Työntekijöiden välinen vuorovaikutus
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
- 3.3 Pedagogiset palaverit
(Järjestämistiheys, ketkä osallistuvat, mitä käsitellään...)
- Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

OLEN PEREHTYNYT Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä. PÄIVÄHOITOYHKSİKÖN KASVATTAJAYHTEISÖSOPIMUKSEEN SEKÄ LIITTEISIIN YKSİKÖN YHTEISISTÄ TOIMINTATAVOISTA JA SITOUHDUN TOIMIMAAN TYÖSSÄNI NIIHIN KIRJATUN MUKAISESTI

nimen selvennys

Turussa ____ / ____ 20 ____

Tiimisopimus

Tehdään toimintakauden alkaessa. Sopimusta arvioidaan ja päivitetään kauden aikana vähintään tammi- ja toukokuussa sekä henkilöstö- ym. vaihdosten yhteydessä. Ennen tiimisopimuksen kirjaamista tiimin jäsenten tulee tuntea ohjaavien asiakirjojen lisäksi yksikön;

- perehdytyskansio
- kasvattajayhteisösopimus
- turvallisuussuunnitelma
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- yksikön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- ryhmän vasu
- lasten vasut

Yksikön nimi

Ryhmä

Toimintakausi

1. **Toimiva arki** (pienryhmissä toimiminen, päivästrukturi, pedagogisen dokumentoinnin käytännöt, poikkeustilanteet, ym.)

Arviointi pvm

2. **Lapsen tarpeisiin liittyvät tehtävät ja tehtävänjako** (S2, lääkehoitosuunnitelma, tuen tarpeisiin liittyvät käytännöt, ym.)

Arviointi pvm

3. Vastualueet ja niihin liittyvät käytännöt (käytettävä aika, tiimin sisäiset vastualueet, yksikön vastualueet)

Arviointi pvm

4. Aikuisten välisen palautteen antaminen ja ristiriitojen ratkaiseminen

Arviointi pvm

5. Johtajan tuki tiimille

Arviointi pvm

6. Tiimipalaverikäytännöt (aika, toistuvuus, muistion kirjaus- ja tallennuskäytännöt)

Arviointi pvm

7. Tiedonkulku tiimin ja yksikön välillä

Arviointi pvm

Tällä sopimuksella sitoudumme noudattamaan näitä yhteisesti sovittuja käytäntöjä
Allekirjoitukset ja nimenselvennykset

Päivämäärä

Päiväkodinjohtajan allekirjoitus

Päivämäärä